

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Bakalářská práce

René Gregořica

Působení českých tělovýchovných organizací na Hlučínsku mezi roky 1920-1938

The effect of czech physical education organization in the Hlučín region between the years
1920-1938

Praha 2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Randák, Ph.D.

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu doc. PhDr. Janu Randákovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 4. srpna 2023

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt

Tématem této bakalářské práce je působení českých tělovýchovných organizací na Hlučínsku mezi roky 1920-1938. Cílem práce je sledovat rozvoj tělovýchovných spolků na Hlučínsku a objasnit, jaká úskalí se s tímto pojila. Zároveň je třeba vysvětlit, jak se české tělovýchovné spolky podílely na formování a šíření české vlastenecké myšlenky a národního cítění na Hlučínsku. V této bakalářské práci se zaměřujeme na působení tělovýchovných organizací Sokol, Orel a DTJ. V úvodu práce objasníme specifickou národnostní a tím i kulturní situaci na Hlučínsku v rámci vymezeném časovém období. V následujících kapitolách budeme věnovat postupně pozornost jednotlivým tělovýchovným organizacím (zakládání jednot na Hlučínsku, spektrum vyvíjených aktivit). Závěrečné kapitoly věnujeme syntéze působení tělovýchovných spolků na Hlučínsku a jejich významu v národním boji.

Abstract (anglicky) The bachelor thesis

This bachelor thesis topic is the activity of Czech physical education organizations in the Hlučín region between years 1920-1938. The aim of the work is to monitor the development of physical education associations in Hlučín region and to clarify the difficulties associated with this. At the same time, it is necessary to clarify how the Czech physical education associations participated in the formation and propagation of the Czech patriotic idea and nationalism in Hlučín region. We focus on the activities of physical education organizations Sokol, Orel and DTJ in this bachelor thesis. We will clarify the specific national and thus cultural situation in the Hlučín region in the previously defined period of time at the beginning of the thesis. In the following chapters we will pay attention to individual physical education organizations (establishment of unions in the Hlučín region, spectrum of activities developed). The final chapters are devoted to the synthesis of the activities of physical education associations in the Hlučín region and their importance in the national struggle.

Klíčová slova (česky): tělovýchova, Hlučínsko 1920-1938, regionální historie, Sokol, Orel, DTJ.

Key words (anglicky): physical education, Hlučín region 1920-1938, regional history, Sokol, Orel, DTJ.

Obsah

1. Úvod	7
2. Rozbor pramenů	9
3. Hlučínsko mezi roky 1918-1938	11
4. Spolkový život v období 1920-1938	15
5. Sokol na Hlučínsku	18
5.1 Seznamování se Sokolem a jeho počátky na Hlučínsku	19
5.2 Zakládání sokolských jednot	20
5.3 Sokolské aktivity na Hlučínsku	24
6. Orel na Hlučínsku	28
6.1 Počátky Orla na Hlučínsku	29
6.2 Zakládání orelských jednot	30
6.3 Orelské aktivity	34
7. DTJ na Hlučínsku	38
7.1 Počátky DTJ na Hlučínsku	38
7.2 Vznik jednot	39
7.3 DTJ a její aktivity	41
8. Tělovýchova a její funkce v „národním boji“	42
9. Závěr	47
Seznam pramenů a literatury	49
Seznam zkratk	52
Přílohy	53

1. Úvod

Pro mnohé občany Československé republiky byl 4. únor roku 1920 zcela běžný den. Pro obyvatele jižní části okresu Ratiboř, později známé jako Hlučínsko, ale představoval radikální změnu. Od toho dne se jejich území náležející po téměř 178 let Prusku stalo integrální součástí Československé republiky. K připojení došlo na základě 83. článku versailleské mírové smlouvy. Češi přicházeli do zdejšího kraje za novými pracovními povinnostmi s touhou po českém spolkovém životě. Mezi nimi se značné oblibě těšily spolky tělovýchovné představované především Sokolem, Orlem a DTJ. Je nabíledni, že Orel a DTJ stojí stále v sokolském stínu, který oba dva převyšoval počtem členů.

Cílem práce je sledovat rozvoj tělovýchovných spolků na Hlučínsku a objasnit, jaká úskalí se s tímto pojila. Zároveň je třeba vysvětlit, jak se české tělovýchovné spolky podílely na formování a šíření české vlastenecké myšlenky a národního cítění na Hlučínsku. Práce je časově vymezena roky 1920, kdy bylo Hlučínsko připojeno k Československu, a rokem 1938, kdy bylo opět připojeno k Německu. Práce je soustředěna na území původního Hlučínska připojeného v roce 1920 a obce Hať a Pišť připojené v roce 1923. Nejsou v ní tedy zahrnuty české obce, které se staly součástí hlučínského okresu po jeho reformě v roce 1928. Dále je třeba zdůraznit, že práce se zaměří hlavně na tři dominantní české tělovýchovné spolky, tedy Sokol, Orel a DTJ, přestože se na Hlučínsku objevila třeba i FDTJ.

Ovšem téma tělovýchovné činnosti na Hlučínsku zůstávalo v literatuře po dlouhou dobu ve stínu jiných „podstatnějších“ problémů. Jejich problematika byla v publikacích Viléma Plačka¹ zmiňována většinou v souvislosti s českým spolkovým životem a velmi stručně. Svého samostatného zpracování se dočkala Orelská organizace v diplomové práci Martina Sosny *Orelské hnutí ve Slezsku do roku 1948*². Ten se ve své práci zabývá i problematikou Hlučínska, na kterém se orelské hnutí začalo rozvíjet po jeho připojení v roce 1920. Magisterská diplomová práce Richarda Moravce s názvem *Činnost Dělnických tělocvičných jednot v okresech Hlučín a Opava do roku 1948*³ se zabývá vývojem DTJ, ale zajímá se navíc o české obce, které byly připojeny k hlučínskému okresu po jeho reformě

¹ Kromě celkových přehledů PLAČEK, Vilém. *Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Hlučín: Kulturní dům Hlučín, 2000., PLAČEK, Vilém. *Prajzáci II aneb Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*, Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007., I v knihách věnovaných jednotlivým obcím jako například PLAČEK, Vilém. *Přehled dějin obce Hať 1250-2000*. Hať: Obecní úřad, 2001., PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ, Magda *Šilheřovice v historii a současnosti*. Šilheřovice: Obecní úřad Šilheřovice, 2006. či PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ, Magda. *Ludgeřovice v sedmi staletích*. Ludgeřovice: Obecní úřad Ludgeřovice, 2003.

² SOSNA, Martin. *Orelské hnutí ve Slezsku do roku 1948*. Hradec nad Moravicí, 2010. Magisterská diplomová práce. Slezská univerzita v Opavě. Filozoficko-přírodovědecká fakulta.

³ MORAVEC, Richard. *Činnost Dělnických tělocvičných jednot v okresech Hlučín a Opava do roku 1948*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.

v roce 1928.

Jako první se budeme věnovat analýze pramenů, které s touto problematikou souvisí a kde se nalézají. Další kapitola se bude věnovat krátkému historickému exkurzu Hlučínska v období 1920 – 1938, abychom se seznámili se specifiky zkoumaného prostředí. Další kapitola se již zaměřuje na spolkový život ve sledovaném období. Objeví se v ní i přesahy do předchozího období, kdy se začaly na sledovaném území konstitovat první německé spolky. Dále se ve stručnosti zaměří na vznik českých spolků.

Následující velká kapitola se již bude zabývat největší tělovýchovnou organizací na území Československa. Dozvíme se v krátkosti i o událostech při působení Sokola v místním prostředí před rokem 1920. Dále se budeme věnovat počátkům Sokola v Hlučíně. Poté přijde na řadu zakládání samotných sokolských jednot. Poslední součást této kapitoly bude pojednávat o sokolských aktivitách na Hlučínsku.

Kapitola věnovaná Orlu bude mít podobnou strukturu jako kapitola o Sokolu. Také v ní se zaměřím na počátky Orla na Hlučínsku, dále se budeme zabývat vznikem jednotlivých jednot na Hlučínsku a poté se dozvíme informace o aktivitách, které se dařily Orlu ve sledovaném období vyvíjet.

Předposlední velká kapitola se bude zabývat DTJ. Ta je do jisté míry limitována mírou dochovaných pramenů pro tuto organizaci nalézajícími se v Zemském archivu města Opavy. Opět se zaměříme na vznik první jednoty na Hlučínsku. Krátce shrneme pokusy o vznik dalších DTJ a poslední kapitola se zaměří na aktivity, kterým se mohli členové DTJ věnovat.

V poslední kapitole shrnující kapitole se zaměřím na Tělovýchovu a její funkce v „národním boji“. Tedy s jakými problémy se místní jednoty potýkaly a jaké byly jejich vzájemné vztahy.

Bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání tělovýchovných spolků na území Hlučínska v rámci regionálních dějin. Právě ty nám mohou pomoci lépe pochopit na konkrétních případech dopady velkých dějin. Tímto výzkumem se snažím přispět k doplnění mozaiky malých dějin tohoto regionu. Prostřednictvím analýzy vzniku tělovýchovných spolků, jejich činnosti a vlivu na místní komunitu, budu mapovat nejen jejich konkrétní historii, ale i širší kulturní, sociální a společenské souvislosti. Tímto způsobem se práce může zapsat do bohatého historického kontextu Hlučínska, a tak přispět k lepšímu porozumění jeho minulosti.

Pro lepší orientaci jsou přiloženy tři mapy s vyznačením míst, kde vznikly jednotlivé tělovýchovné jednoty.

2. Rozbor pramenů

Archivní prameny k této práci jsou rozdrobeny mezi tři hlavní archivy. Jedná se o Zemský archiv v Opavě, dále Státní okresní archiv v Opavě a nakonec o Archiv města Ostravy. Tento stav je způsoben tím, že později došlo k připojení některých obcí na východě Hlučínska ke správě okresu Ostrava. Celkově můžeme označit prameny k tělovýchovným spolkům na Hlučínsku za torzovité. Dodnes se nám zachovalo jen několik úplnějších fondů, jejichž agendu vytvořily samotné spolky. Konkrétně se jedná o fond Jednoty československého Orla Hlučín, Sokol – tělocvičná jednota Hlučín, které jsou deponovány ve Státním okresním archivu v Opavě. Fond Dělnické tělocvičné jednoty Hlučín se nachází sice tamtéž, ale bohužel neobsahuje informace o meziválečné činnosti spolku, zahrnuje pouze krátké poválečné období od roku 1946 do roku 1948. Co se týče obecních kronik, které jsou zde rovněž uchovány, musíme říci, že jen málo z nich skutečně zaznamenává meziválečné období. Většina z nich jsou kroniky vzniklé až po válce a obsahují jen retrospektivní pasáže, protože původní kroniky byly v průběhu válečných let zničeny. Šťastnou náhodou se zachovala ve fondu Městského národního výboru v Hlučíně městská kronika, která sice začala vznikat v roce 1922, ale retrospektivně se vrací k událostem od roku 1920. A v ní jsou také obsaženy informace o proběhlých spolkových událostech. Ty jsou převážně kusého charakteru a největší pozornosti se v ní dostává Sokolu. To může ilustrovat i to, že v zápisech pro rok 1927 není ani zmínka o orelském sletu Kadlčákovy župy v Hlučíně, zatímco sokolské události podobného charakteru jsou zachyceny poměrně podrobně.

V Archivu města Ostravy se nalézá fond Sokola Petřkovice, který ovšem časově pokrývá pouze roky 1934–1948. Pro toto období ale obsahuje zápisy výborových schůzí spolku. V tomto archivu se můžeme také seznámit s kronikami obcí, které se později staly součástí Ostravy. Jedná se o Hošťálkovice, Koblov, Lhotku a Petřkovice. Stejně jako v případě kronik ze Státního okresního archivu v Opavě obsahují marginální zmínky o spolkovém životě.

Z hlediska pramenné základny se klíčové fondy nalézají v Zemském archivu v Opavě, mezi nimi fond Zplnomocněného komisaře republiky Československé pro Ratibořsko, v Opavě, dále fond Policejního ředitelství Moravská Ostrava, pak fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava a fond Zemská vláda slezská Opava a nakonec fond Moravskoslezský Zemský národní výbor, expozitura Ostrava, v němž se nalézá Spolkový katastr pro okres Hlučín. Ten nám ilustruje proměny spolkového života v časovém období mezi roky 1924 – 1938 – tedy především to, jaké spolky vznikaly a zda byly české či německé. Fond Policejního ředitelství Moravská Ostrava nám poskytuje představu o spolkovém životě. Ve

fondu jsou obsaženy spolkové spisy, které jsou neocenitelným pramenem informací. Nedostatkem tohoto fondu je skutečnost, že oblast působení Policejního ředitelství v Moravské Ostravě nezahrnovala celé Hlučínsko, ale pouze jeho východní část. Tato skutečnost byla způsobena rozšířením pravomoci policejního komisařství v Moravské Ostravě na Hlučínsko dle nařízení č. 638/1920 Sb. Toto rozšíření zahrnovalo obce Hošťálkovice, Lhotku, Petřkovice, Bobrovníky, Ludgeřovice, Koblův a Markvartovice.⁴ Spolkový spis Sokolské župy Moravskoslezské obsahuje zprávy poboček o jejich činnosti. Jedná se o pobočky v Hošťálkovicích, Petřkovicích, Lhotce, Ludgeřovicích, které jsou datovány k přelomu roku 1926/1927. Dále je obsažena i souhrnná zpráva o stavu sokolstva na Hlučínsku k témuž časovému období. Rovněž obsahuje i spolkové spisy jednotlivých jednot ať již sokolských, orelských, nebo DTJ. Z těchto spisů vynikají zejména žádosti o subvence pro Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Z nich můžeme vyčíst například informace o počtu členstva, finanční situaci daných jednot a rovněž údaje o tělovýchovné, osvětové či kulturní činnosti. Nejběžnější typ archiválií představují žádosti o povolení konání nejrůznějších spolkových slavností. Nejčastěji se jednalo o taneční zábavy či divadelní představení či výlety.

Jak již bylo zmíněno, archivní prameny jsou torzovité, avšak mnohé důležité informace můžeme vyčíst z dobového tisku. Ten nám poskytuje cenné informace o připravovaných nebo proběhnuvších tělovýchovných akcích i o dalších oblastech činnosti (kulturní, vzdělávací). V tiskovinách se mnohdy objevují i statistické údaje o počtu jednot či početnosti členstva. I když dobový tisk pro nás přináší množství potřebných informací, musíme brát v potaz, že se nemusí jednat vždy o spolehlivé údaje. Problematické se jeví například zjišťování založení jednotlivých jednot či poboček, kdy se dobový tisk mnohdy rozchází s úředními záznamy. Nedostatkem periodického tisku je dále především lakonický charakter zpráv, které se většinou omezují na základní údaje o proběhlých událostech a jejich krátké, fádňivé hodnocení. Periodika můžeme rozdělit na dvě skupiny. První z nich jsou ta, která si vydávaly samotné tělovýchovné organizace. Druhá skupina zahrnuje celostátní a regionální tiskoviny.

Mezi periodika, která vydávalo sokolské hnutí, patřily Sokol, časopis zájmům tělocvičným věnovaný, Věstník sokolský, list Svazu československého sokolstva vydávaný od roku 1897 do roku 1934 a na něj navázal Sokolský věstník, list Československé obce

⁴Nařízení č. 638/1920 Sb., kterým se mění nařízení vlády republiky Československé ze dne 3. září 1920, č. 501 Sb. z. a n., o rozšíření pravomoci policejního komisařství v Moravské Ostravě na Hlučínsko. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyf6nrthaxgg3brfuya>. [cit. 07..08.2023].

sokolské vydávaný od roku 1935 do roku 1948. V těchto periodikách se většinou objevovaly zprávy o vzniku a vývoji nových jednot, o situaci a životě sokolstva na Hlučínsku. V roce 1933 bylo celé 43 číslo věnováno proběhlému sokolskému sletu v Hlučíně. Dále pak Sokolské besedy, list dorostu Československé obce sokolské. Kromě těchto celorepublikových periodik, vycházely i regionální tiskoviny. Mezi ně náleží Sokolské noviny župy Moravskoslezské, Těšínské Jana Čapka a Valašské Fr. Palackého, které vycházely v období od roku 1935 do roku 1948. Na stránkách Lidových novin, které patřily mezi jedny z nejvýznamnějších celostátních periodik, se psalo taktéž o vývoji sokolstva na Hlučínsku. Objevovaly se statistické údaje o vývoji členů a počtu tamních sokolských jednot. Také se mezi krátkými zprávami o uskutečněných akcích dostalo pozornosti sokolským sletům proběhlým v Hlučíně.

Tělovýchovná organizace Orel vydával svůj časopis Orel, věstník křesťansko-sociálního Orla československého. V něm se objevují i zmínky o hlučínských jednotách, a to v souvislosti se zprávami o dění v župách. Pro poznání vývoje jednot spadajících pod správu Kadlčákovy župy je klíčový župní věstník. Ten byl mezi lety 1926 - 1934 vydáván pod názvem Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy. Obsahuje důležité informace o dění v župě, o chystaných či proběhlých akcích, o vývoji členské základny, apod. Dále se zprávy o činnosti jednotlivých jednot objevují v katolickém regionálním tisku, mezi takové patří například Naše Slezsko, Ostravský kraj. Zmínky o orelském hnutí nalezneme i v periodiku Čech, politický týdeník katolický.

DTJ publikovalo své periodikum Jednotář s podnázvem věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, který vycházel od roku 1920 až do roku 1939. A je klíčový pro poznání aktivit vyvíjených na Hlučínsku DTJ. Na stručné zmínky o činnosti DTJ lze narazit i na stránkách časopisu Náš kraj, časopis čs. soc. dem. strany dělnické XIV. župy pro Ostravsko, Slezsko, Valašsko a Lašsko.

3. Hlučínsko mezi roky 1918-1938

„Mnoho se o Hlučínsku mluví, píše, ale málo kdo ho zná. V českých časopisech často najdete zprávy o Hlučínsku; ale ptejte se čtenářů, kde Hlučínsko leží, zakrouťte hlavou na znamení, že neví.“⁵ Oblast, o které se v úryvku hovoří, leží dnes v Moravskoslezském kraji u hranic s Polskem. Rozkládá se mezi městy Bohumín, Opava a Ostrava a je vymezeno kromě již zmíněné hranice s Polskem řekami Odrou a Opavou. Jeho pozdější pojmenování je odvozeno od města Hlučín. Příčinou značné mediální pozornosti, které se Hlučínsku dostalo v období

⁵ *Naše Slezsko*, 2.7.1927., roč. 18, č. 53, s. 2.

mezi lety 1918-1938, bylo, že se jednalo o území připojené k Československu až v roce 1920 na základě článku 83. versailleské mírové smlouvy. Zároveň je třeba si ovšem uvědomit, že území dnes označované jako Hlučínsko nikdy předtím netvořilo samostatný celek. Jednalo se totiž o součást Horního Slezska, které bylo v roce 1742 po prohrané tzv. první slezské válce odtrženo od českého státu a stalo se součástí Pruska. Po skončení první světové války nově vznikající Československá republika vznesla teritoriální nároky na území v Horním Slezsku. Své nároky na tuto oblast čeští politici odůvodňovali hospodářskými, strategickými, historickými a též národnostními argumenty. Ospravedlněním pro národnostní argumenty měla být záchrana menšiny před postupující asimilací, protože tamní Moravci hovořili dialektem českým, který byl nicméně za téměř 180 let výrazně ovlivněn německým a z části i jazykem polským. S nárůstem germanizace byla tzv. moravština vytlačena a používala se jen v „kostele a doma“. K uchování jazyka nepochybně přispělo i to, že nebylo zpřetrháno sepětí zdejšího kraje s olomouckou arcidiecézí, což bylo podpořeno i silnou přetrvávající katolickou religiozitou.

Přestože územní ambice Československa na území v Horním Slezsku byly daleko větší⁶, nakonec bylo Československu přiznáno území, které bylo vymezeno v 83. článku takto: „*Německo se vzdává ve prospěch státu československého všech práv a právních titulů na část území slezského takto vymezenou: počínaje od bodu položeného asi 2 km na jihovýchod od Ketře (Katscher), na hranicích mezi krajem hlubčickým a ratibořským: hranice mezi těmito dvěma kraji; poté stará hranice mezi Německem a Rakouskem-Uherskem až k bodu ležícímu na Odře přímo na jih od železnice Ratiboř-Bohumín; poté směrem severozápadním až k bodu ležícímu asi 2 km na jihovýchod od Ketře: čára, jež bude určena na místě samém a která míjí na západě Chřenovice (Kranowitz).*“⁷

Jak již bylo zmíněno, k Československu nebyl připojen dříve existující historický celek, ale pouze jižní část okresu Ratiboř, a proto bylo třeba stanovit přesně a definitivně jeho novou hranici. Tento problém rovněž řešil již zmíněný článek 83, který pro tento úkol stanovoval vznik sedmičlenné komise.⁸ Ta působila mezi roky 1922 a 1923 a na základě jejího působení byly k dosavadnímu získanému území o rozloze 316 km², které obývalo přibližně 50 000 obyvatel, připojeny v roce 1923 další dvě obce - Hať a Píšť.⁹

⁶ Podrobněji viz NEMINÁŘ, Jiří, Zrod Hlučínska. In: *Hlučínsko 1920-2020: sborník příspěvků z konference ke 100. výročí vzniku Hlučínska*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2020 s. 20-47.

⁷ Mezinárodní smlouva č. 217/1921 Sb., Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919, Čl.83. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyv6mrrg4xgg3bygmwta#>. [cit. 23.05.2023].

⁸ Tamtéž.

⁹ CHRÁSTECKÝ, Metoděj. *Hlučínsko, Valticko, Vitorazsko... podobná minulost: historie, obce, atraktivita*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2008. s. 25.

Samotné připojení Hlučínska k Československu se odehrálo 4. února 1920, když bylo území obsazeno československou armádou a po 178 letech opět připojeno k českému státu. Pro nově získané území byl vytvořen samostatný politický i soudní okres Hlučín. Tohoto aktu převzetí se účastnili kromě vojáků nejen představitelé nové státní moci, mezi nimiž byli například okresní hejtman JUDr. František Cichra, slezský zemský prezident Josef Šrámek, ale i francouzští vojenští zástupci Dohody – plukovník Émile Henri Charles Marty a kapitán Varenne.¹⁰

Podstatným faktem je, že již tehdy si novináři všímali, že připojení k Československu v této oblasti neprovázelo nadšení místního obyvatelstva. Častou reakcí na vzniklou situaci byla prohlášení politiků i oficiálních míst o nutnosti poskytnout obyvatelstvu nově připojených oblastí čas. To ostatně zaznamenala četná periodika. Například Lidové noviny napsaly: „*Nebyli jsme tedy uvítáni s nadšením, ale také ne s projevy nepřátelství. Byli jsme vítáni chladně.*“¹¹ Periodika většinou s vlastenectvím zdůrazňovala dlouhodobé odtržení a za cíl kladla navrátit Hlučínsko „do lůna národa“ a podobně.

Klíčovou osobou pro vývoj Hlučínska v prvních letech byl již zmíněný Josef Šrámek, který kromě úřadu slezského zemského prezidenta zastával také úřad Zplnomocněného komisaře pro Ratibořsko, který byl zřízen již 24. ledna 1920 vládním nařízením č. 65/1920 Sb. Toto nařízení mu přiznávalo mimořádné pravomoci, s kterými mohl vykonávat vše, co uzná za vhodné pro udržení pořádku a konsolidaci poměrů.¹² V tomto úřadu setrval po dobu sedmi let, tj. do doby, než byl vládním nařízením č. 5/1927 Sb. tento úřad zrušen. Potom bylo Hlučínsko podřízeno Zemské správě politické v Opavě. Ovšem již v následujícím roce spolu se vznikem země Moravskoslezské, jejíž součástí se stalo i Hlučínsko, zde došlo ke správní reformě hlučínského okresu. Dvanáct obcí na západě Hlučínska bylo připojeno k okresu Opava a naopak pět obcí z bíloveckého okresu bylo připojeno k Hlučínsku. Touto reorganizací se měl oslabit německý vliv ve správě zdejšího okresu.

Po připojení došlo k podstatnému procesu, a to částečné výměně obyvatelstva na Hlučínsku, protože zde přišli lidé z vnitrozemí Československa – státní zaměstnanci, učitelé, atd. Zároveň však probíhal i zcela opačný proces, neboť 85. článek versailleské mírové dohody umožňoval osobám starším 18 let optovat pro německé státní občanství. Takovéto osoby se ovšem musely do 12 měsíců od opce vystěhovat, což představovalo pro Hlučínsko ztrátu

¹⁰ Zemský archiv v Opavě (dále jen ZAO), Státní okresní archiv Opava (dále jen SOkA Opava), fond MNV Hlučín, Pamětní kniha města Hlučína (1922-1959), s. 4.

¹¹ *Lidové noviny*, 5. 2. 1920., roč. 28, č. 62, s. 3.

¹² Nařízení č. 65/1920 Sb., kterým se zřizuje zplnomocněný komisař pro Ratibořsko. In: [Systém ASPI]. WoltersKluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/1646/1/2/narizeni-c-65-1920-sb-kterym-se-zrizuje-zplnomocneny-komisar-pro-ratiborsko>. [cit. 23.05.2023].

přibližně 4604 osob.¹³ Tyto osoby se po odchodu do Německa sdružovaly a zakládaly spolky, mezi nejvýznamnější patřily Reichsverband Heimatliebender Hultschiner či Reichsverbandheimattreuer Hultschiner. Mezi osobami, které optovali pro Německo, byl i Reinhold Weigel. Ten se podílel na vydávání časopisu Der treudeutsche Hultschiner a patřil mezi osoby, které později výraznou měrou podporovaly a ovlivňovaly německý spolkový život na Hlučínsku.

Hlučínsko se potýkalo s nedostatkem pracovních míst, protože se jednalo o zemědělský region s minimálně rozvinutým průmyslem - jen s několika výjimkami, například černouhelnými doly v Petřkovicích a továrnou na len v Chuchelné, jejíž rentabilita klesala s vytvořením nové státní hranice, až byla nakonec uzavřena. Pokusem o vytvoření pracovních míst ze strany Československého státu bylo vybudování továrny na tabák na místě bývalé továrny na len v Chuchelné. Tato snaha však ani zdaleka nepostačovala k vytvoření dostatečného počtu pracovních míst pro zdejší obyvatelstvo, proto řešením této situace bylo jejich hledání práce v jiných průmyslových centrech, a to především v Německu¹⁴. Od připojení se Československému státu nepodařilo překlenout negativní zprětrhání tradičních hospodářských a sociálních vazeb. Trend hledání práce v Německu přetrvával po celé meziválečné období, ale byl značně posílen ve třicátých letech výhodným kurzem marky ke koruně a tím, že na region těžce dolehla hospodářská krize. Prudký vzrůst počtu nezaměstnaných a neschopnost nastalou situaci řešit se projevoval i v postoji obyvatel ke státu.

Československý stát se svými nezanedbatelnými investicemi zasloužil o rozvoj dopravní infrastruktury i o dovybudování sítě českých škol na Hlučínsku. Stát nechal postavit nové školní budovy a došlo i k vybudování českého Státního reálného gymnázia v Hlučině. Jediným vyučovacím jazykem se v období 1920 – 1938 stala čeština. Jedinou výjimku měly obce Sudice a Třebom, tam se nadále vyučovalo německy kvůli tamní německé většině. Toto opatření spolu s rušením německého školství a propouštěním německých učitelů vyvolalo silnou vlnu nevole. Stále zde totiž přetrvávala tendence působení hlučínských občanů na německém pracovním trhu. A tak byla zajišťována výuka němčiny prostřednictvím soukromého vyučování tzv. Privatunterrichtu. Dělo se tak pod záštitou spolku Deutscher Kulturverband, který se stal trnem v oku československých úřadů.

¹³Srov. CHRÁSTECKÝ, Metoděj. *Hlučínsko, Valticko, Vitorazsko... podobná minulost: historie, obce, atraktivita*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2008. s. 25-26.

¹⁴ Srov. KLADIWA, Pavel. Národnostní politika na meziválečném Hlučínsku (s důrazem na základní školství). In: *Slezský sborník = Acta Silesiaca*, Roč. 113, 2015, č. 1, s. 105-106.

Výsledkem neutěšené hospodářské situace vyvolané nedostatkem pracovních míst a tíživým dopadem světové hospodářské krize na tuto oblast bylo drtivé vítězství Henleinova SdP v parlamentních volbách roku 1935. Volby na Hlučínsku v předchozích volbách zpravidla vyhrávaly katolické a agrární strany. Tyto znepokojivé výsledky voleb vyústily v sílící napětí. To spolu se zhoršením mezinárodní politické situace vedlo k nárůstu počtu incidentů, vzrůstaly se rovněž protičeské nálady.¹⁵

Po podepsání mnichovské dohody v září 1938 došlo i k obsazení Hlučínska německou armádou, a to již 8. října 1938. Nakonec bylo Hlučínsko připojeno zpět k původnímu okresu Ratiboř a začleněno k tzv. Altreichu. A pro zdejší obyvatele došlo k další změně – stali se říšskoněmeckými občany se všemi právy, ale i povinnostmi.

4. Spolkový život v období 1920-1938

Jako jeden ze zásadních pramenů pro poznání spolkového života na Hlučínsku v prvních letech po připojení k Československu lze označit spolkové seznamy z roku 1925, které nechal zpracovat zplnomocněný komisař pro Ratibořsko Josef Šrámek. První seznam vypočítává všechny spolky, které existovaly v době „okupace“¹⁶. Druhý seznam uvádí spolky, které byly v období od „okupace“ až do vzniku seznamu rozpuštěny. Poslední dva seznamy se zabývají spolky českými a německými, které vznikly po „okupaci“. Seznam všech spolků na Hlučínsku v den „okupace“ eviduje celkem 166 spolků. Mezi nejběžnější spolky patřily spolky dobrovolných hasičů (Feurwehrverein), sportovní spolky jako Spiel- und Sportverein, Spiel und Eislaufverein, hudební jako třeba Cäcilienverein v Hlučíně, spolky spjaté s církví jako Marianische Kongregation v Hlučíně a též spolky spojené s armádou (tedy spolky válečných veteránů) jako Kriegerverein či Bund der Kriegsverletzten. Zajímavostí je, že mezi všemi spolky s německými názvy se objevily čtyři s názvy českými. Šlo o spolky spjaté s církví – Katolický spolek sv. Josefa v Pišti, Spolek křesťanských matek tamtéž, Arcibratrstvo sv. Anny a Spolek sv. Josefa ve Vřesině. Druhý seznam se spolky rozpuštěnými do roku 1925 eviduje 82 zaniklých německých spolků. Českých spolků vzniklo od okupace celkem 129. V daném období od okupace po rok 1925 vzniklo na Hlučínsku

¹⁵ Podrobněji KOLÁŘOVÁ, Ivana. Bezpečnostně-politické poměry na Hlučínsku očima pořádkového aparátu v období mezi volbami 1935 a Mnichovskou dohodou. In: *Slezský sborník = Acta Silesiaca*, 2018, roč. 116, č. 1, s. 57-81. Kromě toho, se autorka zabývala i předcházejícím časovým obdobím viz KOLÁŘOVÁ, Ivana. Bezpečnostně-politické poměry na Hlučínsku očima pořádkového aparátu v první polovině 30. let 20. století. *Slezský sborník = Acta Silesiaca*, 2017, roč. 115, č. 2, s. 49-69.

¹⁶ Okupace = české obsazení Hlučínska v roce 1920.

pouze 57 nových německých spolků.¹⁷ Jedná se však o orientační a statistické údaje, protože mezi nimi je i spolek DTJ v Koblově, který sice oficiálně vznikl, ale byl zrušen, protože nevyvíjel žádnou činnost.

Jelikož v dobách vzniku a formování spolkového života, tedy v druhé polovině 19. století, bylo Hlučínsko součástí Pruska, je zjevné, že vznikající spolky jsou úzce svázány s německou kulturou. Z tohoto důvodu bychom chtěli v krátkosti nastínit vývoj těchto spolků do roku 1920 s přesahy do námi sledovaného období.

Mezi nejrozšířenější německé spolky náležely jednak spolky válečných veteránů a jednak sdružení dobrovolných hasičů. V Hlučíně působil Sbor dobrovolných hasičů již od roku 1881. Důležitou roli představovaly spolky, které byly navázány na katolickou církev. Jednalo se například o spolky katolické mládeže a tovaryšů, které kromě duchovních aktivit vyvíjely rovněž kulturní činnost. Značné popularitě se těšily hudební a pěvecké spolky. Tyto spolky se aktivně podílely na pěstování kulturního a společenského života v obcích. Důležitými každoročními oslavami se staly ty, které se pojily buď se státem, například na 18. ledna připadal tzv. Reichsgründungstag, tedy den vzniku Německého císařství, či s osobou císaře, jako například narozeniny císaře Viléma II. (Kaisers Geburtstag) připadající na 27. leden. Zdárný vývoj spolkového života přerušil až neblahý vliv první světové války.

Odchodem mužů do armády došlo k částečnému ochromení spolkového života a spolkových aktivit. Ve válečné atmosféře se přetrvávající činnost spolků soustředila na podporu válečného úsilí. To se projevovalo i tím, že spolky často věnovaly výtěžky ze svých akcí tomto období zejména na charitativní činnost.¹⁸ Ani po skončení války a následném připojení k Československu nezažily německé spolky vytoužené obrození svých aktivit. Německý spolkový život se potýkal s novými nesnáze spojenými s odchodem jeho čelních představitelů a členů. Jednalo se zejména o učitele a úředníky, kteří se rozhodli, jako optanti, opustit Československo.¹⁹

Dne 9. května 1922 byla stanovena tříměsíční lhůta, během které měly stávající německé spolky přizpůsobit své stanovky československé legislativě, pokud chtěly i nadále pokračovat ve své činnosti. V případě, že by tak neučinily, následovalo jejich rozpuštění.²⁰

¹⁷ZAO, fond Zplnomocněný komisař republiky Československé pro Ratibořsko, Opava, inventární číslo: 122, signatura: X/99, karton 44. Spolkové záležitosti Časový rozsah: 1925.

¹⁸ ŠEBESTOVÁ, Irena. *Kulturní a literární život německy mluvícího obyvatelstva na Hlučínsku*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2014. s.65.

¹⁹ Srov. CHRÁSTECKÝ, Metoděj. *Hlučínsko, Valticko, Vitorazsko... podobná minulost: historie, obce, atraktivita*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2008. Str.26

²⁰ ZAO, fond: Zplnomocněný komisař republiky Československé pro Ratibořsko, Opava, inventární číslo: 122, signatura: X/99, karton 41. Spolkové záležitosti Časový rozsah: 1921-1922.

Jak víme z již dříve zmiňovaných seznamů, mělo do roku 1925 zaniknout 82 německých spolků. Mnohé však přizpůsobily své stanovy nové legislativě a v žádosti zplnomocněného komisaře pro Ratibořsko o udílení podpor českým sportovním a hasičským spolkům se objevuje narážka, že členové spolků Sport- und Spielverein „...působí dále jako význačný exponet německé propagandy, čímž přispívá nemálo k udržování nynější národní a politické zaujatosti hlučínského lidu proti našemu režimu.“²¹ Další výnos zplnomocněného komisaře pro Ratibořsko omezoval interakci hlučínských německých spolků, neboť v roce 1925 došlo k zákazu účasti říšskoněmeckých spolků na spolkové činnosti v tamní lokalitě. Ten byl odůvodňován tím, že „nepůsobí nijak příznivě na státní smýšlení pohraničního obyvatelstva a zavdává často a to zvláště na Hlučínsku příčinu k odůvodněným stížnostem, ježto mívá namnoze v zápětí nepřístojné manifestace rázu politického a nacionálního s tendencí protistátní.“²²

Nová vlna zakládání německých spolků na Hlučínsku se pojila s podporou iredentistických spolků, jelikož jejich úkolem bylo posílení německé sounáležitosti. Jedním z významných podporovatelů německého spolkového života na Hlučínsku byl Reinhold Weigel, který patřil k čelným představitelům zdejší německé iredenty. Ten sponzoroval německý spolkový život na Hlučínsku z prostředků, které získával z Německa.²³ S narůstajícím extremismem spojeným s SdP ale dochází k opětování omezování německého spolkového života – rozpuštění spolků, které z pohledu státu vyvíjely podvatnou činnost.

Naproti tomu rozvoj českého spolkového života se počíná připojením k Československu. Příchozí české obyvatelstvo z vnitrozemí se začíná sdružovat ve spolcích. To znamenalo, že k německým spolkům poměrně dlouhou tradicí začaly postupně přibývat spolky české. To mělo za následek, že v jedné obci byly spolky se stejným zaměřením lišící se pouze národnostním principem. Mezi takové spolky se řadily spolky hasičské, tělovýchovné, atd. Je třeba zdůraznit, že nově příchozí obyvatelstvo tvořilo po dlouhou dobu klíčovou složku českých spolků. Jak české, tak německé spolky si nezdědily za cíl kulturní osvětu a výchovu k národnímu cítění.

Ve sledovaném období tedy zaznamenal spolkový život na Hlučínsku dynamický rozvoj, což nám ilustrují nejen výše zmíněné seznamy zahrnující širokou paletu spolků, ale rovněž Spolkový katastr pro okres Hlučín. Z něj se dozvídáme, že mezi místa, která měla

²¹ ZAO, fond: Zplnomocněný komisař republiky Československé pro Ratibořsko, Opava, inventární číslo: 122, signatura: X/99, karton 44. Spolkové záležitosti Časový rozsah: 1925.

²² ZO, fond PŘMO, inventární číslo: 1435, signatura: 1245, karton 239. Zákaz zájezdů říšskoněmeckých spolků na slavnosti spolků a organizací na Hlučínsku. Časový rozsah: 1925.

²³ PLAČEK, Vilém. *Prajzáci II aneb Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*, Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007, s. 127.

nejvíce spolků, patřil pochopitelně Hlučín, kde je evidováno 76 spolků²⁴, dále Kravaře s 32 spolky, Bolatice s 29, Petřkovice 27 a Ludgeřovice s 26.²⁵

Pokud jde o tělovýchovné spolky, tak nejstarší byly zakládány na území Hlučínska již před první světovou válkou. „K nejstarším patřily organizace v Petřkovicích (od 1906), Ludgeřovicích a Kravařích (od 1908) a v Hlučíně (od 1912).“²⁶Z českých tělovýchovných spolků se těšily přízni zejména spolek Sokol a Orel, daleko menší základnu i přes značné úsilí se podařilo vybudovat DTJ. Kromě těchto hlavních tělovýchovných organizací byly na Hlučínsku zakládány i sportovní kluby, které do určité míry představovaly konkurenci pro tělovýchovné organizace. K problémům nově vznikajících spolků patřily hlavně nestálá členská základna z řad místního obyvatelstva, problémy s financemi, s nevyhovujícími prostory a vytíženost českých představitelů, kteří se často angažovali ve více spolcích najednou. Jak poukazuje dobový tisk, lákadlem pro vstup místního obyvatelstva do německých tělovýchovných spolků byl fakt, že v německých spolcích se neplatily členské příspěvky. Rivalita mezi českými tělovýchovnými spolky se projevovala zakládáním nových jednot či poboček nedlouho poté, co byl vybudován spolek konkurenční. To mělo pochopitelně za následek odliv členů a následné tříštění snah o posílení národního úsilí. Tento trend nám může ilustrovat vznik sportovního klubu Slezan v roce 1925 v Chuchelné, který odčerpával členstvo místní orelské jednotě.

5. Sokol na Hlučínsku

Tělovýchovný spolek Sokol představoval v meziválečném Československu nejvýznamnější a z hlediska počtu členů i nejmasovější českou tělovýchovnou organizaci. Počátky působení Sokola sahají do roku 1862, kdy byla ustanovena Tělocvičná jednota pražská, u jejíhož zrodu stáli Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Cíle tohoto tělovýchovného spolku byly nemalé, nesnažil se pouze udržovat a zlepšovat fyzickou odolnost svých členů, ale snažil se působit na jejich české národní cítění. Sokol se podílel v duchu českého vlastenectví na pořádání společenských a kulturních akcí. Koncepce Sokola se setkala s úspěchem a postupně se ho podařilo rozšířit nejen do významných českých měst, ale i do zahraničí, což sehrálo klíčovou roli v průběhu první světové války, kdy se členové Sokola podíleli na odbojové činnosti. Nebylo tedy divu, že ústředí Sokolabylo v roce 1915 rakousko-

²⁴ Naproti tomu Chrastecský uvádí 59 spolků. Viz. CHRÁSTECKÝ, Metoděj. *Hlučínsko, Valticko, Vitorazsko... podobná minulost: historie, obce, atraktivita*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2008, s. 31.

²⁵ ZAO, fond Moravskoslezský Zemský národní výbor, expozitura Ostrava (dále jen ZNV, exp. Ostrava), inventární číslo 9, Spolkový katastr pro okres Hlučín.

²⁶ PLAČEK, Vilém. *Prajzáci II aneb Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*. Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007, s. 124.

uherským ministerstvem vnitra rozpuštěno. I přes oficiální rozpuštění ústředí tělovýchovného spolku Sokol ambice českého vlastenectví žily nezávisle dál a vyvrcholily založením roty Nazdar v roce 1914, kdy podstatnou část roty tvořili sokolové.,, *V prvních dnech a týdnech nového státu se Sokol významnou měrou podílel na udržování pořádku, přebírání úřadů a vytváření alespoň zdání státní autority, zejména na Slovensku.*“²⁷

Na Hlučínsku se podařilo vybudovat, od jeho připojení v roce 1920 do roku 1938, celkem 12 sokolských poboček či jednot. Pouze dvě z těchto 12 organizací zanikly, a to Sudice a Oldřišov. Hlučínské jednoty a pobočky organizačně spadaly pod sokolskou župu Moravskoslezskou. Tato župa, stejně jako ostatní, se dále dělily na okresky a hlučínské jednoty byly rozděleny mezi I. neboli opavský okresek a IV. ostravský okresek. Paradoxně na rozdíl od celostátního trendu na území Hlučínska získala převahu organizace Československého Orla, které se podařilo vybudovat síť o celkovém počtu 18 jednot.

5.1 Seznamování se Sokolem a jeho počátky na Hlučínsku

První kontakty s nejstarší českou sokolskou tělovýchovnou organizací lze vystopovat již před první světovou válkou. Jak již bylo zmíněno, Hlučínsko se rozkládá mezi městy Opavou a Ostravou, kde sokolské jednoty byly zakládány již od sklonku 19. století. Členové tamních jednot se zajímali o oblast Hlučínska a věnovali pozornost místnímu obyvatelstvu. Mimo to se nedaleký kopec Landek stal vyhledávanou turistickou destinací pro ostravské obyvatele. Kronika vítkovického sokola popisuje událost v roce 1898, kdy bylo vyjednáno pochodové cvičení do Hlučína, které ovšem mělo negativní dohru pro hlučínského starostu, který byl za povolení této akce nejen pokutován, ale i suspendován.²⁸ Suspendace starosty se nám může zdát jako razantní krok, ale pruské úřady byly pobouřeny propagací českého vlastenectví na území, které se snažily plně germanizovat.

Sokolové vnímali situaci Moravců na Ratibořsku velmi nepříznivě. Nazývali je jako odumírající větev českého národa, která podléhá germanizaci, protože postrádá české školství a jiné organizace. I proto po krajském sletu v Ostravě v roce 1913 mělo zamířit přibližně 300 sokolů do pruského Slezska a mělo navštívit několik českých obcí, mezi nimi Petřkovice a Ludgeřovice.²⁹

Nicméně samotné počátky Sokola na Hlučínsku jsou předně spjatý s jeho správním centrem Hlučínem. Po připojení k Československu začíná příliv českého obyvatelstva z vnitrozemí, které mnohdy již bylo členy jiných sokolských jednot, a s ním se objevuje i

²⁷ ROUBAL, Petr: *Československé spartakiády*. Praha: Academia, 2016, s. 70.

²⁸ *Sokolské noviny župy Moravskoslezské, Těšínské Jana Čapka a Valašské Fr. Palackého*, 15. 6. 1935., roč. 1, č. 6, s. 5

²⁹ *Sokol, časopis zájmům tělocvičným věnovaný*, 1913., ročník 39, č. 10 -11, str. 294

myšlenka o vybudování nové sokolské jednoty v samotném Hlučíně, poněvadž nejbližší jednota se nacházela v Děhylově. Největší iniciativu v této oblasti vyvíjel bratr Alois Řihák, který se již podílel na založení sokolské jednoty v nedaleké Plesné, a Jindřich Bartek. Ustanovující schůze se odehrála 27. listopadu 1921 v hostinci „U krásné vyhlídky“. Vynaložené úsilí tak přineslo první sokolskou pobočku na Hlučínsku, jejíž mateřskou jednotou byl opavský Sokol. Starostou byl zvolen notář Alois Benda, místostarostou okresní školní inspektor Andělín Novák, náčelníkem učitel Rudolf Grydil a dalšími členy výboru pak byli další čeští učitelé a úředníci.³⁰ Seznam nově zvolených činovníků nám tedy ilustruje poměry, kdy hlavními představiteli, oporou a členy sokolské organizace jsou v počátcích především nově příchozí Češi, výjimku představoval Andělín Novák, který se narodil v Malých Hořticích. Jak uvádí kronika, žádný z místních obyvatel se nepřihlásil do řad nové pobočky a záhy se objevil problém s pronajatými prostorami. Dočasné útočiště našli sokolové v místnostech soudu. Počet členstva k 31. prosinci 1921 činil 42 mužů. Tato pobočka se osamostatnila od opavské jednoty záhy po svém vzniku, žádosti o osamostatnění bylo vyhověno 2. prosince roku 1922.³¹ Brzy po osamostatnění, tedy v roce 1923, se ustavil dramatický a pěvecký odbor, které hrály důležitou úlohu v kulturním životě Hlučina. Sokolové získali nové zázemí v hotelu National na náměstí v Hlučíně. Pro rozvoj hlučínské jednoty byla důležitá ochranná jednota v Litomyšli. Úkolem tzv. ochrany byla podpora nově ustanovených jednot či jednot v problémových oblastech. Mohlo se jednat o podporu morální – návštěvy členů, pořádání kurzů, dále se jednalo o podporu finanční či materiální – věnování knih do sokolských knihoven, apod. Hlučín se vzdal ochrany litomyšlské jednoty již v roce 1925.³² I přes obtíže se projevila tendence v nárůstu členstva, což nám dokazuje stav z roku 1934, kdy měla jednota již 152 členů³³

5.2 Zakládání sokolských jednot

Na prvních stránkách sokolské kroniky se praví: *„Přišli jsme v nejvyšší čas, abychom podali přátelsky pomocnou ruku zdejší haluzi československého národa. Mysleli jsme, že jdeme ku svým. Zatím však setkali jsme se s obyvatelstvem Čechům většinou nepřátelským.“* A skutečně i při zpětném bilancování ohledně sokolské práce na Hlučínsku je na stránkách periodik nejčastěji používáno slov obtížný, pomalý, svízelný a potýkající se s nedostatkem schopných činovníků. Situaci sokolské organizace vystihuje článek ze Sokolského věstníku

³⁰ ZAO, SOKA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s. 4.

³¹ ZAO, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, signatura: 262, evidenční číslo: 3999, karton 437, název spolku: Tělocvičná jednota Sokol, sídlo spolku: Hlučín (OP). časový rozsah: 1921-1946

³² ZAO, SOKA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s. 38.

³³ *Sokolské noviny župy Moravskoslezské, Těšínské Jana Čapka a Valašské Fr. Palackého*. 15.2.1935., roč. 1, č.2, s. 5.

z roku 1923. „*Pro sémě sokolské není zde půda ještě zkyprěna – členy Sokola v Hlučíně, před rokem založeného jsou téměř jen Čechové z Čech, Moravy a Slezska sem vyslaní do škol a různých úřadů. Mezi smýšlením Moravců hlučínských a smýšlením i tužbami Čechů z Čech a Moravy jest propast, kterou dříve nutno zasypati. Musíme býti shovívavými k hlučínským, nepopuzovati tamnější zbožný, věřící, málo uvědomělý, na moderní učení ještě nezvyklý lid ztřeštěnostmi mnohých nezodpovědných jednotlivců z Čech, kteří po převratě přišli na Hlučínsko, neznajíce poměry, tamnější lid otravují, od nás odpuzují a práci vychovatelům, buditelům ztěžují.*“³⁴Z toho plyne, že se na Hlučínsku nekonala rychlá expanze sokolského hnutí. Právě naopak sokolská síť poboček a jednot a se rozrůstala postupně. A zdejší pobočky vznikaly většinou jako odbočky silných ostravských a opavských jednot.

Sokolský život se soustředil především ve východní polovině oblasti Hlučínska, tedy té bližší k Ostravě. U zrodu další pobočky na Hlučínsku stál přívozský Sokol, který v Petřkovicích v roce 1923 založil svou pobočku. Právě tato pobočka se velmi brzy zařadila mezi přední činitele na Hlučínsku. Vymykala se jednak svým vznikem, protože vznikla transformací ze vzdělávací tělocvičné jednoty v Petřkovicích, od které sice získala tělocvičné nářadí, které nebylo v době převzetí splaceno, a jednota se zavázala dluh uhradit.³⁵ V této jednotě se shromáždilo 114 členů a tak počtem převýšila i starší hlučínskou jednotu s 94 členy již v roce 1924.³⁶ Dalším zásadním krokem zdejší jednoty bylo již zmíněné získání tělocvičny, jejíhož slavnostního otevření se účastnil ostravský okrsek 30. listopadu 1924 a zástupci hlučínské jednoty. Během dne proběhla i tělocvičná akademie všech složek jednoty.³⁷ Jako první jednota na Hlučínsku obdržela sokolský prapor během okrskového cvičení 6. června 1926.³⁸ Další pobočka byla založena v sousedství petřkovicke pobočky. V roce 1924 se ustanovila pobočka v Koblově³⁹, jejíž mateřskou jednotou byl nedaleký Hrušov. Ta však disponovala mnohem menší členskou základnou.

Rozšiřování sokolské sítě probíhalo i v roce 1925, kdy jednak byla díky jednotě v Petřkovicích založena pobočka v Ludgeřovicích, a to 11. října⁴⁰. Díky činnosti, kterou vyvíjely jednota v Petřkovicích a pobočka Ludgeřovicích, patřily dle zpráv mezi neaktivnější, představovaly oporu českého života a disponovaly největším počtem členů. Jak je již zmíněno výše, sokolské jednoty vznikaly především z příchodního českého obyvatelstva

³⁴ *Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 11.1.1923., roč. 25, č. 2, s.26.

³⁵ *Lidové noviny*, 30.11.1923., roč. 31, č. 601, s. 8.

³⁶ *Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 10. 07. 1924., roč. 26, č. 28, s. 446.

³⁷ ZAO, SOKA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s. 27.

³⁸ *Lidové noviny*, 7. 6. 1926., roč. 34, číslo 286, s. 2.

³⁹ *Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 10. 4. 1924., roč. 26, č. 15, s. 235.

⁴⁰ *Samostatnost*, 16.10.1925., roč. 7, č. 43, s. 2.

– tedy státních úředníků, učitelů, železničářů. K nim se přidávaly také osoby z řad báňských zaměstnanců a horníků, kterých bylo v okolí Petřkovic velké množství.

Vedle výše zmiňovaných poboček došlo k vytvoření další pobočky, a to 18. října 1925v Hošťálkovicích. Její mateřskou jednotou byl Sokol z Mariánských Hor. Zdejší pobočka měla být ohniskem sokolských aktivit i pro dvě nejbližší obce – tedy Bobrovníky a Lhotku.⁴¹ Ovšem záhy došlo ke vzniku sokolských poboček i v těchto obcích a ty tak tedy získaly své vlastní pobočky. První se ustanovila již 28. února 1926 v Bobrovníkách a ve Lhotce byla pobočka založena až v prosinci 1926. To vyvolalo odliv členstva z hošťálkovické jednoty do nově založených poboček. Ovšem, ne vždy se nově založeným pobočkám dařilo. V kronice hlučínského sokola, který byl mateřskou jednotou pro pobočku v Bobrovníkách, se dozvídáme o problémech s touto pobočkou již v roce 1928. „*Těžkosti působí jednotě odbočka v Bobrovníkách, nezasílá výkazy, neobsílá sjezdů – a tu nadhozena byla i otázka, zda by nebylo záhodno odbočku rozpustiti.*“⁴² Mezitím vznikla ještě na západě Hlučínska jedna pobočka, a to v Kravařích, které mateřskou jednotou byl Sokol Opava. Rok 1926 tak z hlediska počtu založených poboček představuje rok nejúspěšnější.

Je jasně patrné, že i když se členové Sokola snažili vybudovat co možná nejhustší síť sokolských poboček na Hlučínsku, ne vždy bylo jejich snažení úspěšné. Jako problematické se ukázalo tříštění členstva mezi pobočkami vznikajícími v těsném sousedství, protože tyto pobočky již nedokázaly zajistit dostatek kvalifikovaných činovníků. Další faktorem bylo, že členové z řad Moravců od Sokola po vystřízlivění z prvotního nadšení, kdy se hromadně hlásili do spolku, odpadli. To je komentováno slovy, že „*...nemohou se nadchnouti pro nezištnou činnost, plnou obětí a odříkání.*“⁴³ Navíc k tomu přistupoval i fakt, že mnozí byli vyškrtnuti z důvodu neplacení členských příspěvků. Dalším faktorem bylo, že se místní buď z existenčních důvodů stěhovali za prací anebo odešli studovat, a tak rovněž přestávali být členy sokolských jednot.

V úsilí rozvíjet sokolské ideály i na západě Hlučínska Jednota sokola v Kateřinkách založila novou pobočku 11. října 1928 v Sudicích a 17. prosince 1932 pobočku v Oldřišově⁴⁴. Nicméně se nevyplnila předpověď Oldřicha Harfla, že „*bude důležitou tvrzí a významnou národní stráží*“⁴⁵. Pobočky v Sudicích a Oldřišově se totiž v průběhu času neukázaly jako dostatečně silné k zajištění činnosti. Opětovně se ukázalo, že se zde nenacházelo dostatek

⁴¹ *Samostatnost*, 23.10.1925., roč. 7, č. 43, s. 2.

⁴² ZAO, SOKA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s. 56.

⁴³ *Lidové noviny*, 1.3.1933., roč. 41, č. 109, s.5.

⁴⁴ *Moravský večerník*, 4. 1. 1933., roč. 12. č. 4., s. 5. (došlo ke zkomolení jména obce – místo Oldřišov napsáno Oldřichov)

⁴⁵ *Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 12.1.1933., roč. 35. č. 2, s. 23.

schopných činovníků a vedoucích, a tyto důvody vedly k jejich rozpuštění. Pobočka v Oldřišově ukončila svou činnost v prosinci 1936.⁴⁶ K roku 1933 tak na území Hlučínska existovalo celkem 10 jednot a poboček a toto číslo představovalo již téměř dokončenou síť hlučínských jednot. Bolatická pobočka přibyla v roce 1933. Pobočka v Chuchelné byla dvanáctá a úplně poslední jednotou vzniklou na Hlučínsku. Stalo se tak 28. listopadu 1937. Následným procesem bylo osamostatňování poboček, které probíhalo velmi individuálně. Zatímco petřkovická pobočka se osamostatnila záhy po svém vzniku a vyvíjela aktivně zdařilou činnost, a nad to se zasloužila o vznik dalších poboček, tak jiným osamotnění zabralo delší čas. Například pobočky v Bobrovnicích a Hošťálkovicích se osamostatnily až v průběhu roku 1937.

Obrázek o situaci sokolského hnutí v prvních letech jeho činnosti ve východní oblasti Hlučínska, které spadalo pod obvod policejního ředitelství v Moravské Ostravě, a kde následně bylo koncentrováno nejvíce poboček, nám zprostředkovávají zprávy o činnosti poboček v obcích Hošťálkovice, Petřkovice, Lhotka a Ludgeřovice. Jejich datace spadá do období přelomu let 1926/1927. Ty nám poskytují informace o počtu členů, o jejich činnosti i informace o finančních záležitostech. Dále se dozvídáme o nejpálčivějších problémech. Zejména se jednalo o absenci vhodných prostor ke cvičení. Obvykle se cvičilo v sálech místních hostinců. Musíme si totiž uvědomit, že ani mnohé školy nedisponovaly vlastní tělocvičnou. I hlučínský Sokol cvičil v pronajatých sálech hostinců, a to až do chvíle, než byla dobudována tělocvična při stavbě reálného gymnázia. Od 23. ledna 1925 si ji Sokol, podobně jako jiné hlučínské spolky, pronajímal na 12 cvičebních hodin týdně za 900,- Kč ročně. A domluvené cvičební hodiny se staly předmětem sporu s organizací Orel, o kterém však není blíže referováno.⁴⁷ Mezi další výjimku patří jednota v Petřkovicích, která, jak již bylo zmíněno, disponovala tělocvičnou, která vznikla přebudováním z bývalého skladu, avšak nebyla ve vlastnictví Sokola.

Po celou dobu, kdy vyvíjel na zdejší území Sokol svou činnost, se nepodařilo vybudovat samostatnou sokolovnu. A to i přesto, že poměrně dlouho existoval záměr na vybudování sokolovny v Ludgeřovicích. Z tohoto záměru nakonec sešlo. Naproti tomu se několika jednotám podařilo získat vlastní letní cvičiště a mezi ně patřily právě Ludgeřovice, Hošťálkovice nebo Bobrovníky.⁴⁸

⁴⁶ AMO, fond Sokolská župa moravskoslezská Moravská Ostrava, inventární číslo 1, karton 1, *Činnost sokolské župy moravskoslezské v roce 1936*, Str. 7

⁴⁷ ZAO, SOKA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s. 33.

⁴⁸ *Lidové noviny*, 27.4.1938., roč. 46, č. 211, s. 6.

Důležité pro nové pobočky byla solidarita. Zpočátku bývalo nářadí zapůjčeno buď mateřský jednotami, nebo z majetku župy, neboť pořízení vlastního tělocvičného nářadí představovalo značnou finanční zátěž pro nově vzniklé pobočky či jednoty. Později pořízení nutného nářadí se řešilo nejčastěji půjčkami či nákupem na splátky. Činnost jednot a poboček byla sponzorována jednak skrze členské příspěvky, dary a hlavně z výtěžků různých akcí. Důležitý aspekt představovala podpora ze strany zámožnějších členů. Ti ze svých prostředků buď pomáhali chudším členům, nebo platili účty za různé potřebné služby pro sokolskou činnost. Z kroniky hlučínského Sokola se dozvídáme o dobrodincích jednoty, kteří platili například za pronájem tělocvičny, či za úklid.⁴⁹ Navíc spolky měly příležitost požádat Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy o státní subvence. Ty byly zdejšími jednotám skutečně poskytnuty několikrát hlavně na nákup nezbytného tělocvičného nářadí.

V tisku se často objevovaly zprávy, které se týkaly pomalého šíření sokolské myšlenky na Hlučínsku. Mezi problémy, které to způsobovaly, se řadil nedostatek schopných vedoucích, neplacení příspěvků, členství v německých spolcích a podobně. Ve zprávě Sokola Hošťálkovic je navíc poukázáno, že při parcelaci půdy získali pozemky členové Sokola, což vyvolalo mezi obyvateli vlnu domácimi nevole. „*Obyvatelstvo místní je proti Sokolu dosti zaujato. Příčinou toho je Orel, založený v obci v létě, pak tisk lidové strany, jednak také parcelace Rotschildova velkostatku, která provedena v listopadu.*“⁵⁰ Tady se nám ukazuje jeden z limitů pro přijetí sokolské organizace na území Hlučínska. Sokolům bylo vytýkáno, že nedostatečně akceptují hodnoty důležité pro katolicky smýšlející obyvatelstvo, které se proto spíše klonilo k Orlu.

5.3 Sokolské aktivity na Hlučínsku

Působnost tělovýchovné sokolské organizace byla, co se aktivit týče, velmi pestrá. Pozornost byla věnována nejen samotné tělovýchovné činnosti, tedy vlastnímu pravidelnému cvičení, ale i provozování míčových her – například házené či odbíjené. Pochopitelně se místní pobočky a jednoty pravidelně zúčastňovaly župních a okrskových cvičení a závodů. Účast na sokolském životě se kromě dalších aktivit na župní a okrskové úrovni rozvíjela i na celostátní úrovni – například účastí na všesokolských sletech. Z archivních pramenů víme, že i hlučínské jednoty se aktivně účastnily těchto událostíprvořadého významu. Těch se ovšem

⁴⁹ZAO, SOkA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s.56-57.

⁵⁰ZAO, fond PŘMO, inventární číslo: 2064, signatura: 19/47, karton 263. Iredentistické hnutí na Hlučínsku. - Oběžníky a výnosy ZVS, zápisy OÚ Hlučín, četnické relace. Časový rozsah: 1927.

účastnilo nejen dospělé členstvo, ale třeba i dorostenci. Ze záznamů knihy družstev hlučinské jednoty například víme, že na IX. sletu v Praze v roce 1932 cvičily tři dorostenky.⁵¹

Kromě tělovýchovné činnosti byl kladen důraz i na činnost vzdělávací a kulturní. Sokol se zařadil svými různorodými aktivitami v místních obcích mezi klíčové kulturní hybatele, tedy aktéry uvědomující si formativní, identitotvorný potenciál kultury a pečující o její šíření. Kulturní život pěstovaný Sokoly totiž nebyl určen výhradně jen členům, ale celé široké veřejnosti. Mezi kulturní aktivity většiny jednot patřila divadelní představení, koncerty, bály, maškarní plesy, besídky. Pro dětské diváky pak byla určena loutková představení. Vzdělávací činnost byla nejčastěji vyhrazena přednáškám o významných českých osobnostech. Samozřejmostí byly i vzdělávací kurzy v různých oblastech. IV. okrsek župy Moravskoslezské uspořádal 9. dubna 1938 školu loutkářů, protože loutková představení byla velmi oblíbená.⁵²

Zajímavým jevem bylo posílání hlučinských dětí do českého vnitrozemí, a to za účelem upevnění národního vědomí. Z roku 1923 se nám dochovala zpráva, že z 30 dětí dorazila do prostějovské župy pouze polovina. Tyto snahy byly mařeny dle sokolského tisku štvavými německými agitátory. Rovněž se dozvídáme, že tyto zájezdy se pravidelně opakovaly. O prázdninách v roce 1936 byly děti umístěny na Hané.⁵³ S touto aktivitou úzce souvisí uveřejněný obšírný článek „*Sokolstvo pro Hlučínsko*“ z roku 1923 ve Věstníku sokolském. Autor v něm střízlivě analyzuje situaci na Hlučínsku. Budoucnost sokolského hnutí na Hlučínsku spojuje zejména se získáním mladé generace, která ještě nebyla tolik ovlivněna německou výchovou. Vyzývá tedy okolní jednoty k pravidelným návštěvám zdejšího kraje a právě i k posílání dětí do vnitrozemí.⁵⁴

Důležitým prvkem pro reprezentaci Sokola byla veřejná cvičení, která se nejčastěji pojila s oslavou nějaké významné události. Cílem bylo zviditelnit se, poukázat na atraktivitu organizace a získat nové členy. Většinou se takovýchto aktivit účastnili i okolní jednoty a pobočky. Událost, kvůli které se veřejné cvičení pořádalo, mělo význam pro danou jednotu či pobočku. V takovém případě mohlo jít například o předání sokolského praporu, výročí vzniku, apod. Mezi další významné dny, během kterých probíhaly pravidelně důležité sokolské aktivity, patřily dny připomínající českou historii - jednak 7. březen, na který připadaly narozeniny Tomáše Garrigua Masaryka, 28. říjen jako den vzniku ČSR či oslavy památky M. J. Husa a podobně. Oslavami těchto významných událostí se snažili sokolové

⁵¹ZAO, SOkA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín. Kniha družstev.

⁵²Sokolské noviny župy Moravskoslezské, *Těšínské Jana Čapka a Valašské Fr. Palackého*, 1. 5. 1938., roč. 4. č. 8, s. 5.

⁵³*Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 20. 9. 1923., roč. 25. č. 38. s. 615-616.

⁵⁴*Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 11. 1. 1923., roč. 25, č. 2, s. 25-27.

posilovat národní uvědomení.

Jednou z prvních významných sokolských akcí se tak stal zájezd na Hlučínsko spoluorganizovaný Moravskoslezskou župou a částí Těšínské župy Jana Čapka. Ten se uskutečnil 18. května roku 1924 a podporu projevila i litomyšlská jednota, která byla ochránitelkou hlučínské jednoty a která na zájezd poslala svoji delegaci. Tato masová akce měla za úkol jednak demonstrovat sokolskou myšlenku a zároveň vyjádřit podporu hlučínské jednotě a podpořit národní cítění u „zgermanizovaného obyvatelstva“. Reprezentativních pochodů se dle odhadů mělo zúčastnit až 6 000 sokolů, kteří se ubírali do Hlučina v sedmi samostatných proudech a v rámci tohoto pochodu navštívili 22 hlučínských obcí. Tyto skupiny se setkaly na hlučínském náměstí, kde promluvil starosta hlučínské jednoty Alois Benda a župní místostarosta Bohumír Šavrda a delegát litomyšlské jednoty. Následoval přesun na cvičiště, kde proběhlo veřejné cvičení a zároveň byly poslány 2 pozdravné telegramy – jeden prezidentovi republiky a druhý ČSO. Celkový počet zúčastněných osob i s cvičenci byl odhadován na 10 000.⁵⁵

Na stránkách časopisu Orel se ovšem záhy objevila přímo zdrcující kritika této masové akce. „*Milí bratři, tak se nedobývá přízeň opravdových Moravců na Hlučínsku. Nezapomeňte, že Hlučínsko a Moravce zachránil nám jedině kostel a katolické náboženství. Ten, kdo si nevšímá těchto věcí, není a nebude nikdy přítelem a bratrem Moravců na Hlučínsku. A nic tam pro národ nezíská, i kdyby udělal sto takových zájezdů jako sokoli.*“⁵⁶ Sokolu bylo vytýkáno zvláště ignorování náboženského přesvědčení tamějších Moravců, a to i proto, že pochod uskutečnili v neděli.⁵⁷

Zároveň se zdejší sokolské jednoty, stejně jako další významné spolky, podílely na vítání prvního československého prezidenta T. G. Masaryka během jeho cesty po Slezsku v roce 1924.⁵⁸ Cesta, která vedla přes území Hlučínska, nezůstala bez odezvy. Prezident Masaryk byl jmenován čestným občanem Petřkovic a bylo rozhodnuto o vytvoření jeho sochy. K jejímu odhalení došlo dne 26. června 1928. Tento pomník prezidenta měl rovněž symbolický význam, protože byl umístěn na náměstí v místech, kde předtím stál dub, německý národní strom, zasazený zde roku 1913 u příležitosti stříbrné svatby císaře Viléma II. Této významné události mimo jiné přihlížel zemský prezident Šrámek a další významní členové politického života ze širokého okolí. I přesto, že na jejím průběhu se podílely mnohé místní spolky a organizace – hasičské, skautské, legionářské, největší pozornosti se dostalo

⁵⁵ Srov. *Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 29.5.1924., roč. 26, č. 22, s. 345 - 346. *Lidové noviny*, 19.5.1924., roč. 32, č. 251, s. 2. *Venkov*, 20. 05. 1924., roč. 19, č. 118, s. 6.

⁵⁶ *Orel*, 1924., roč. 9, č. 5, str. 80.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ ZAO, SOkA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s. 26.

Sokolu, který v tento den uspořádal veřejné cvičení. Tato událost se však stala příčinou rozepře mezi Sokolem a Orlem. Ten se vymezil proti sokolskému rázu slavnosti, která měla dle jejich mínění mít nadstranický charakter. Je poukazováno jednak na to, že někteří ze členů výboru připravujícího slavnost byli členy sokola a jednak, že spolky a organizace byly žádány, aby v tento den nepořádaly konkurenční akce. Dokonce se dozvídáme, že bylo požadováno, aby se Orlové slavnosti neúčastnili v krojích.⁵⁹ Na druhou stranu z již zmiňovaného přechínu – tedy příchodu v kroji i přes avizovanou nepolitičnost, jsou obviňováni právě členové Orla. Ti tak porušili domluvená pravidla právě během návštěvy prezidenta v roce 1924.⁶⁰

Je rovněž důležité uvědomit si personální provázanost jednotlivých českých spolků, což kromě kooperace občas přinášelo i určité těžkosti. Například mnozí členové Sokola byli zároveň i členy Slezské matice osvěty lidové. „*Činnost odboru v minulém roce nemohla být tak intenzivní jako v letech minulých neb většina členů připravovala se na slet sokolský do Prahy a pak členové naši byli činní při všech podnicích zdejších spolků a ač jsme nechtěli práci tříštiti, přece jsme vykonali dosti.*“⁶¹

Součástí oslav 15. výročí vzniku Československé republiky se stal druhý sokolský zájezd na Hlučínsko, který proběhl 29. října 1933. Jeho nosným heslem bylo „*Za republiku a její obranu*“. Součástí byl opět pochod z více směrů přes okolní vesnice do Hlučina. Tento pochod se stal národní manifestací loajality k Československé republice. Jak napovídá již heslo, proběhla tato událost v kooperaci s armádou. Dále se na této akci podílela československá obec legionářská, hasiči, skauti a další organizace. O významu tohoto dne svědčí rovněž fakt, že se ho zúčastnil i Stanislav Bukovský, starosta ČOS či zástupci armády, např. generál Josef Koutník. Navíc část programu byla zprostředkována širokým masám obyvatelstva republiky skrze jejich rozhlasové přijímače.⁶²

S heslem „*Za republiku a její obranu*“ úzce souvisí i to, že se již od 1. poloviny 30. let v aktivitách sokola, ale i dalších spolků, včetně mládežnických organizací, objevovala branná výchova. Pořádaly se dokonce i závody s brannou tematikou. Mezi aktivitami se objevoval hod granátem na cíl, střelba, běh přes překážky, a podobně. Součástí již výše zmiňovaných oslav během druhého pochodu na Hlučínsko měl být i simulovaný letecký nálet na město,

⁵⁹Srov. *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 06.1928., roč.3, č. 6, s. 80-82., *Venkov*, 30.6.1928., roč.23,č.15, s.2.; *Orel*, 1928., roč. 13, č. 14-15, s. 233.

⁶⁰ZAO, SOkA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s.26.

⁶¹ *Činnost Slezské Matice osvěty lidové na Těšínsku a Hlučínsku za rok 1926*. Slezská Ostrava: Slezská Matice osvěty lidové, 1927, s. 84.

⁶² Podrobně o tomto sletu pojednáno viz *Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 9. 11. 1933., roč. 35, č. 43, s 705-714.

který se nicméně neuskutečnil.⁶³

Výsledky voleb v roce 1935 se nesly ve znamení katastrofální porážky českých stran. Členové sokola byli pověřeni vypracováním zprávy, jejímž obsahem byla především analýza místních poměrů. To mimo jiné souviselo i s tím, že některé jednoty byly vypovězeny po těchto volbách z pronájmu sálů, ve kterých probíhalo cvičení. Mezi takto postižené jednoty patřila např. bolatická jednota. „*Je to jeden z důsledků štvavé protičeské agitace, která je tu domovem od počátků Henleinova hnutí.*“⁶⁴

Jako labutí píseň nejen sokolských, ale i dalších českých spolků bychom mohli označit události ze dnů 10. a 11. září 1938. V těchto dnech proběhlo předání plukovního praporu hraničářského pluku v Hlučíně. Místní jednoty se na pořádání této akce aktivně účastnily. Navíc jednou z organizací, která věnovala na tento prapor svou stuhu (z celkových připojených 12 stuh), byla jednota Sokola Hlučín. Tato akce se stala manifestací státní jednoty. Vedle sebe totiž stanuli členové Sokola, Orla, DTJ a dalších organizací, dokonce některých německých. Součástí programu bylo veřejné vystoupení vojska a spolků, které bylo komplikováno rozbláceným terénem. Armáda připravila simulovaný nálet a ukázkou protiletectvé obrany. Oslavy dále pokračovaly tanečními zábavami na různých místech v Hlučíně, aniž někdo mohl tušit události následujících dnů.⁶⁵

Po splnění požadavků Mnichovské dohody sokolské hnutí na zdejším území ztratilo 10 jednot a poboček. Opory sokolského života – úředníci a učitelé Hlučínsko opustili. Odešli na území republiky a v průběhu války se mnohdy zapojili do protinacistického odboje. Úsilí o obnovení jednot se objevilo nedlouho po skončení II. světové války. Přesto se však nepodařilo obnovit všechny sokolské jednoty. Sokolstvu, které se snažilo navázat na předválečné období, však nebyl dopřán dlouhý čas na rekonvalescenci. Svobodná činnost obnovených jednot byla přerušena událostmi roku 1948.

6. Orel na Hlučínsku

Jak již bylo zmíněno, Orel na Hlučínsku získal mohutnější základnu než Sokol, neboť ve sledovaném období se mu podařilo vytvořit síť 18 jednot⁶⁶. Z nich ovšem později dvě

⁶³ O plánovaném leteckém náletu viz *České slovo*, 1. 10. 1933., roč. 16 č. 269, s. 1. a *Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva*, 9. 11. 1933., roč. 35. č. 43, s. 709.

⁶⁴ *Sokolský věstník: list Svazu československého sokolstva*, 6. 11. 1935., roč. 37, č. 42, s. 338.

⁶⁵ Srov. ZAO, SOKA Opava, fond MNV Hlučín, Pamětní kniha města Hlučína (1922-1959), s. 103-105. a *Sokolské noviny župy Moravskoslezské, Těšínské Jana Čapka a Valašské Fr. Palackého*, 14. 9. 1938., roč. 4, č. 13, s. 2.

⁶⁶ Je nutné podotknout, že v dobovém tisku se objevuje lapidární zmínka o založení další orelské jednoty v Bolaticích, ovšem bez bližšího časového určení (*Moravec*, 23. 4. 1925., roč. 1, č. 2, s. 8). Nicméně tato jednota

zanikly. V době, kdy začaly vznikat první zdejší jednoty, spadalo toto území pod správu Ostravsko-slezské orelské župy Pavla Křížkovského. Již v roce 1923 dochází k jejímu rozdělení na dvě samostatné župy, a to Kadlčákovu a Křížkovského.⁶⁷ Východní část regionu spadla pod správu Kadlčákovy župy, zatímco západní část podléhala správě Křížkovského župy. Součástí I. okrsku Kadlčákovy župy⁶⁸ zůstaly hlučínské jednoty až do roku 1925, kdy bylo rozhodnuto o zřízení samostatného VIII. okrsku⁶⁹. Křížkovská župa měla hlučínské jednoty ve IV. okrese⁷⁰. Přestože existovaly návrhy na vytvoření samostatného okrsku pro hlučínské jednoty a dokonce i samostatné župy, nikdy se neuskutečnily. Jako zásadní se ukázalo propojení Orla s katolickou církví, a to i přesto, že ne všichni faráři byli tomuto hnutí nakloněni. Pro ilustraci této situace můžeme uvést kněze působící v ludgeřovické farnosti. Zatímco místní farář Alois Bitta byl proněmecky orientován, jeho kaplan Vojtěch Folta působil jako vzdělavatel VIII. okrsku Kadlčákovy župy.

6.1 Počátky Orla na Hlučínku

Rovněž počátky první orelské jednoty jsou spjaty s Hlučínem, kde vzniká jednota již 20. července 1921. O její vznik se zasloužil zejména František Dobiáš, který byl úředníkem hlučínské okresní úřadovny pro péči o válečné poškozence. Mezi členy představenstva byl i hlučínský kaplan Rudolf Schikora, který byl vydavatelem periodika *Katolické noviny*, ve kterém byla nově vzniklá jednota propagována.⁷¹ Orel, který zde vznikl jako první, se ostře vymezil proti ustanovení sokolské pobočky v Hlučíně na konci téhož roku. Bylo poukazováno zvláště na to, že 80 členů Sokola, kterými se pyšní nově založená pobočka, jsou hlavně z řad nově přichozího obyvatelstva. *„Naší povinností musí býti, abychom katolické Moravce správně informovali o kulturním stanovisku Sokola, které je protikatolické a proto katolickým Moravcům nepřijatelné.“*⁷²

Orelská jednota v Hlučíně se víceméně potýkala se stejnými problémy jako později založená sokolská pobočka. Rovněž nedisponovala potřebnými prostory ke cvičení a byla nucena cvičit v sále hostince U Vladaře do doby, než byla vybudována tělocvična při Státním reálném gymnáziu, které tělocvičnu, jak již bylo zmíněno výše, pronajímalo i ostatním

nefiguruje ve spolkovém katastru a v obecní kronice je zmíněno její založení k březnu 1924, ale zároveň je napsáno, že nevyvíjela činnost.

⁶⁷ *Orel*, 1923., roč. 8, č. 4, s. 62-63.

⁶⁸ *Orel*, 1925., roč. 10, č. 3-4, s. 38.

⁶⁹ *Orel*, 1925., roč. 10, č. 19, s. 244.

⁷⁰ *Čech*, 15.6.1927., roč. 52, č. 141, s. 5.

⁷¹ *Orel*, 1921., roč. 6, č. 8, s. 153.

⁷² *Orel*, 1921., roč. 6, č. 12, s. 228.

tělovýchovným spolkům. V ní začala jednota cvičit až od 18. února 1925 2x týdně – ve středu a pátek.⁷³

6.2 Zakládání orelských jednot

„I zde na tomto novém území naší republiky počíná rozpínat Orel svá mohutná křídla. Nepomůže žádné zaklínání, žádné manifesty Čs. Obce Sokolské – jsme na postupu!“⁷⁴ Expanze orelských jednot se uskutečňovala poměrně rychle. O to se přičinili velkou měrou katoličtí učitelé a i kněží působící v hlučínských farnostech, kolem kterých se orelské jednoty utvářely. Za významné opory zdejšího orelského života byli považováni vřesinský farář Josef Nejedlý a učitel Josef Švejnoha, profesor Josef Frydrych z Hlučína, aj.⁷⁵ Zejména byl vyzdvihován přínos Karla Hynka Ježka, který byl ředitelem školy v Hlučíně. Zároveň zastával významné funkce v orelském hnutí, s nimiž měl zkušenosti již ze svého působení v Čechách⁷⁶. K nim patřila například pozice místostarosty Kadlčákovy župy, dále zastával úřad okrskového starosty VIII. okrsku, ustanoveného v roce 1925. Také působil na postu starosty hlučínské orelské jednoty, a to od prosince 1924⁷⁷ až do března roku 1928, kdy se této funkce vzdal⁷⁸. Ve své funkci okrskového starosty se zasloužil o zakládání nových jednot, posílení činnosti těch existujících a koordinaci veřejných akcí.⁷⁹

Po hlučínské jednotě byla zřízena dne 4. listopadu 1923 další jednota ve Vřesině. Ta dosáhla toho, oč dlouhá léta marně usiloval Sokol - úspěšně se jí podařilo vybudovat orlovnu.⁸⁰ S jejím budováním se začalo v roce 1932 a slavnostní otevření se uskutečnilo 21. května 1933. Tato slavnost, jejíž součástí bylo i veřejné cvičení, se pojila s oslavami 10. výročí vzniku zdejší jednoty.⁸¹

Již v roce 1924 se podařilo založit nové jednoty v obcích Bělá, Píšť a Chuchelná.⁸² Dvě z těchto tří jednot se udržely v činnosti, ta bělská jednota zanikla v roce 1934.

K dalšímu rozšiřování orelských řad došlo ihned v následujícím roce 1925, kdy vzniká jednota v Petřkovicích.⁸³ Tato jednota se stala střediskem orelských aktivit i pro sousední obec Ludgeřovice. Zdejší orlové cvičili v téže tělocvičně jako sokolové. Rovněž se z pramenů dozvídáme, že proběhl pokus o ustanovení orelské jednoty přímo v Ludgeřovicích. Ten se

⁷³ ZAO, SOKA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín. Zápisy schůzi s. 15.

⁷⁴ *Orel*, 1924., roč. 9, č. 3, s. 48.

⁷⁵ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1934., roč. 9, č. 4, s. 30.

⁷⁶ ZAO, SOKA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín. Zápisy schůzi s.5.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ ZAO, SOKA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín. Zápisy schůzi s.30.

⁷⁹ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1926., roč. 1, č. 2, s. 2.

⁸⁰ *Časopis turistů*, 31.3.1935., roč. 47, č.3, s.66.

⁸¹ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1933., roč.8, č. 3-4, s. 14-15.

⁸² ZAO, fond ZNV, exp. Ostrava, inventární číslo 9, Spolkový katastr pro okres Hlučín.

⁸³ Tamtéž.

datuje již k 16. červenci 1926. K jejímu ustanovení nakonec nedošlo, přestože její existence byla oficiálně schválena. Jako důvod nečinnosti uvádělo ústředí čs. Orla v dubnu 1928, že „z národnostních důvodů byly Jednotě odeprény vhodné místnosti, které jsou nyní odstraněny.“ Přesto se však nepodařilo, aby jednota začala vyvíjet činnost a výsledkem dané situace bylo, že teprve v roce 1931 byl podán návrh na její výmaz ze spolkového katastru.⁸⁴ Poněkud paradoxní je, že nový pokus v průběhu jara 1937 byl úspěšný.⁸⁵

Kromě petřkovické jednoty byly založeny ve stejném roce jednoty v obcích Darkovice a Kobeřice.⁸⁶ Rozšiřování orelské myšlenky pokračovalo i v roce 1926, kdy byly založeny jednoty ve východní části Hlučínska. Celkem se ustanovily čtyři jednoty. Jako první se ustanovila jednota v Bobrovníkách dne 7. března 1926⁸⁷. V červnu následovaly jednoty v Markvartovicích⁸⁸ a Hošťálkovicích⁸⁹ a v létě je doplnila jednota v Šilheřovicích⁹⁰. Je ovšem nutné podotknout, že v roce 1926 ve stejných obcích vznikly či začaly vyvíjet svou činnost nově ustanovené pobočky sokolské organizace. Tedy vznik orelských jednot v obci Bobrovníky a Hošťálkovice je víceméně reakcí na založení Sokola. Cílem bylo, aby byla katolickým Moravcům poskytnuta výchova v katolickém tělovýchovném spolku. Tato tendence se nám výslovně potvrzuje i o pár let později. „Zakládáním nových jednot na Hlučínsku odpovídáme chválení se sokolské župě mor.-slezské, jakoby Hlučínsko bylo jen sokolské. Ano, jsou Sokoli, ale jen přistěhovalci, domorodí Moravci jsou v řadách našich.“⁹¹

Budování nových orelských jednot ve dvacátých letech uzavřelo ustanovení jednoty v Kravařích v roce 1927⁹², jejíž působení se vztahovalo i na sousední obec Kouty. Další orelské jednoty začaly vznikat až v první polovině 30. let. Nově ustanovené čtyři jednoty již jen zahustily síť orelské organizace, protože se nacházely v blízkosti už dříve založených jednot. Šlo o jednoty v Darkovičkách a Lhotce vzniklých na sklonku roku 1932⁹³. V roce

⁸⁴ ZAO, fond PŘMO, signatura: 3/4, evidenční číslo: 12930, číslo kartonu: 873, název spolku: Jednota československého Orla -neustavila se, sídlo spolku: Ludgeřovice, časový rozsah: 1926-1931.

⁸⁵ ZAO, fond: Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, signatura: 262, evidenční číslo: 4045, karton 439, název spolku: Jednota československého Orla, sídlo spolku: Ludgeřovice. časový rozsah: 1937-1950.

⁸⁶ ZAO, fond ZNV, exp. Ostrava, inventární číslo 9, Spolkový katastr pro okres Hlučín.

⁸⁷ ZAO, fond PŘMO, signatura: 2028, evidenční číslo: 16628, číslo kartonu: 1142, název spolku: Jednota československého Orla, sídlo spolku: Bobrovníky. časový rozsah: 1926-1934.

⁸⁸ ZAO, fond: Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, signatura: 262, evidenční číslo: 4050, číslo kartonu: 439, název spolku: Jednota československého Orla, sídlo spolku: Markvartovice. časový rozsah: 1926-1950.

⁸⁹ ZAO, fond PŘMO, signatura: 1144, evidenční číslo: 11979, číslo kartonu: 2140, název spolku: Jednota československého Orla, sídlo spolku: Hošťálkovice. časový rozsah: 1926-1950.

⁹⁰ *Orel*, 1926., roč. 11, č. 15, s. 237.

⁹¹ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1933., roč. 8, č.3-4, s.2.

⁹² ZAO, fond Moravskoslezský Zemský národní výbor, expozitura Ostrava (dále jen ZNV, exp. Ostrava), inventární číslo 9, Spolkový katastr pro okres Hlučín.

⁹³ Tamtéž.

1933 se nová jednota ustanovila v Hati.⁹⁴ O rok později dne 11. března 1934 následovalo založení jednoty v Kozmicích.⁹⁵

Je ovšem nutné poznamenat, že jednoty nebyly rovnoměrně rozmístěny po celém Hlučínsku, ale hustá síť poboček byla soustředěna ve východní části, která byla blíže k Ostravě. Navíc spadaly zdejší jednoty pod správu hned dvou žup. Větší počet jednot spravovala Lašská orelská župa Kadlačáka. Ta hlučínské jednoty zprvu měla zařazeny ve svém I. okrsku, ale vlivem nárůstu počtu jednot, došlo k jejich vyjmutí z I. okrsku a založení zcela nového VIII. okrsku pro hlučínské jednoty během podzimu roku 1925.⁹⁶ Na počátku v něm byly sdruženy pouze 4 jednoty, ale již v roce 1934 stoupl jejich počet na 11⁹⁷. Pod správu Župy Křížkovského patřil menší počet organizací, tedy Píšť, později zaniklá Bělá, Chuchelná, Koberice a jejich počet rozšířila ještě později kravařská jednota. Tyto jednoty byly sdruženy ve IV. okrsku. Záměr sjednotit hlučínské jednoty pod správou Kadlčákovy župy v samostatném okrsku a posléze v samostatné župě Lelkově, nazvané podle slezského buditele, se sice objevoval⁹⁸, ale nikdy nedošel svého naplnění.

K osvětlení situace orelského hnutí v počátcích jeho působení nám mohou pomoci zprávy vzniklé za účelem žádosti o subvence pro zdejší jednoty z roku 1926. Problémem je, že se jedná pouze o pobočky spadající pod obvod Policejní ředitelství v Moravské Ostravě. Šlo tedy o jednoty Petřkovice, Bobrovníky, Hošťálkovice a Markvartovice. Z nich se nicméně dozvídáme, že Orel tížily obdobné nesnáze jako Sokol. Mezi problémy, které jsou nejčastěji vzpomínány, se řadí nedostatek vhodných prostorů ke cvičení, finanční problémy pojící se s nákupem nového náradí, či zřizování knihoven.

Pokud jde o počty členů, ze zprávy víme, že na počátku stály malé skupinky shromážděné většinou kolem katolických učitelů a kněží a katechetů. Například jednota v Petřkovicích, která náležela k nejstarším, disponovala ve své členské základně 15. členy a 10. členkami. Jednoty nicméně disponovaly větším počtem účastníků orelského života z řad dorostenců a žáků. Z čehož nám opět vyplývá, že cílovou skupinu, na níž orelstvo mířilo své snahy, byla mládež. V reflexi činnosti orelstva ze třicátých let jsou připomínány i jiné problémy. Autor si stěžuje na nedostatek uvědomělých pracovníků i na nedostatek katolických učitelů v obcích s orelskými jednotami, což ústí v problémy nejen s výchovou

⁹⁴ ZAO, fond: Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, signatura: 262, evidenční číslo: 3984, číslo kartonu: 436, název spolku: Jednota československého Orla, sídlo spolku: Hat'. časový rozsah: 1933-1950.

⁹⁵ *Ostravský kraj*, 14.3.1934, roč. 29, č. 20, s. 4. nebo *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1934., roč. 9, č.3, s. 29.

⁹⁶ *Orel*, 5.12.1923., roč.10, č.23, s.292.

⁹⁷ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1934., roč. 9, č.3, s. 21.

⁹⁸ *Orel*, 5. 3. 1925., roč.10,č.5, s. 74.

nových členů, ale i s organizační stránkou věci.⁹⁹ Další obtíže způsobovalo překládání zde působících katolických učitelů, do jiných oblastí republiky. Často se jednalo o velmi aktivní členy orelské organizace, kteří v orelské hierarchii zaujíмали významné pozice.¹⁰⁰ Tyto personální problémy způsobily ochromení činnosti orelských jednot a o jejich důsledcích jsme informováni na stránkách Vzkazu. V roce 1929 poklesl počet jednot v VIII. okrsku na sedm a jedna jednota byla v té době nečinná, ale věřilo se, že ji obnoví.¹⁰¹ Tato krize byla překlenuta v roce 1934, kdy okrsek dosáhl počtu 11 jednot.¹⁰²

Za účelem vzdělávání nových členů z řad místních obyvatel obě župy působící na území Hlučínska pořádaly tělovýchovné kurzy. Jeden z prvních proběhl od 8. do 11. března 1925 v Chuchelné. Z orelského věstníku se dozvídáme, že kurzu se zúčastnilo čtyřicet jedna účastníků.¹⁰³ Další akce podobného charakteru se uskutečnila od 25. dubna do 13. června 1926 v Hlučině, tentokrát pod záštitou VIII. okrsku Kadlčákovy župy, která pořádala cvičitelskou školu pro své jednoty. Z celkového počtu šedesáti dvou účastníků vysvědčení získalo 25 orlů a 25 orlic.¹⁰⁴

Finanční prostředky pro orelskou činnost se získávaly tradičně členskými příspěvky a penězi, které získávali orlové z výtěžku svých akcí. Mimo ně mohly získat prostředky od státu v podobě již zmíněných státních subvencí. Například župa Slezská orelská župa Křížkovského obdržela 2000 korun na cvičitelské kurzy na Hlučínsku v roce 1927.¹⁰⁵ Tímto způsobem žádala o finanční prostředky pro své hlučínské jednoty i Kadlčáková župa. Ta z nich chtěla hradit zejména náradí či zřízení orelských knihoven. Ovšem solidarita se projevovala i ze strany zámožnějších členů Orla, kteří se snažili podporovat méně majetné členy. Výlet do Prahy pro chudší členy Orla uhradil z vlastních prostředků farář František Derka.

Co se týká vývoje členské základny, máme podrobný přehled vývoje členstva pouze o VIII. okresku Lašské orelské župy Kadlčákovy. Ten v roce 1927 měl celkem 9 jednot a počet sdružených členů byl 676.¹⁰⁶ Počet tamních jednot vzrůstal a v roce 1934 bylo v řadách místních orlů shromážděno téměř 1200 členů¹⁰⁷. Problémem nicméně zůstává, že Orel počítal

⁹⁹ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1930., roč.5.č.1-2. s. 27.

¹⁰⁰ ZAO, Státní okresní archiv Opava, fond Jednota Orla československého Hlučin. Zápisy schůzi s. 19.

¹⁰¹ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, roč.4,č.5,09.1929, s.10.

¹⁰² *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, roč.9, č.3,04.1924,s.21.

¹⁰³ Orel, 1925., roč. 10, č. 6, s. 88.

¹⁰⁴ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1926., roč.1, č.2, s.20.

¹⁰⁵ ZAO, fond: Zemská vláda slezská Opava, inventární číslo: 2292, signatura: XII-1010, evidenční číslo: 11451, číslo kartonu: 4770, název spolku: Slezská orelská župa Pavla Křížkovského, sídlo spolku: Opava. časový rozsah: 1928.

¹⁰⁶ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1927., roč. 2, č. 2, s.21.

¹⁰⁷ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1934., roč. 9,č. 3, s.21.

členstvo rozdílným způsobem než Sokol, který zvláště počítal členy, žactvo a dorost. Z dochované matriky členů orelské jednoty v Hlučíně víme, že jejími členy bylo celkem devadesát devět lidí. V jednotě dominovali muži, kterých bylo šedesát osm, a žen bylo třicet jedna.¹⁰⁸

6.3 Orelské aktivity

Ve stanovách Orla z roku 1930 jsou vypisovány některé z aktivit, které by měly jednoty vyvíjet. Kromě tělocviku, her a sportu (mezi nimi byla oblíbená odbíjená¹⁰⁹) se mezi ně řadily výstavy, přednášky, besídky, cvičení ve zpěvu a hudbě, divadelní představení atd.¹¹⁰ Divadelní činnosti věnovaly jednoty značnou pozornost a péči. Na repertoáru se objevovaly hry klasických českých autorů. Mezi nimi třeba zdramatizovaná *Divá Bára* od Boženy Němcové¹¹¹. Náboženské založení spolku se promítlo i na orelská jeviště. Dne 21. února uvedli orlové v Hlučíně hru *Krásná Damaris*, která pojednává o pronásledování křesťanů.¹¹² Navíc se Orlové snažili ovlivňovat skladbu knih v obecních knihovnách, a to jednak doplňováním knižního fondu o knihy katolických autorů, jednak snahou o to, aby se v knihovnách nevyskytovaly závadné knihy.¹¹³

Orelská organizace svými aktivitami nikterak nezaostávala za sokolskou organizací. A skutečně zdejší jednoty tuto širokou palet aktivit naplňovaly. Navíc důležitou složkou orelského života představovala angažovanost v náboženském životě, což bylo zakotveno i v samotných stanovách spolku. Toto obohacení o duchovní rozměr se projevovalo účastí na mších, poutích a jiných náboženských svátcích a slavnostech. Stěžejní roli hrál Orel při náboženských slavnostech, kdy hromadně přistupoval ke svatému přijímání. Mezi nejdůležitější svátky náležel zejména svátek sv. Václava 28. září, sv. Cyrila a Metoděje, Velikonoce, Vánoce a jiné. Například členové orelské jednoty v Hlučíně měli povinnou účast během velikonočního tridua v roce 1935.¹¹⁴ Každý rok se provozovaly župní poutě nejčastěji do Frýdku. Kromě župních poutí mohly poutě pořádat i samotné okrsky. VIII. okrsek Kadlčákovy župy každoročně vykonal okrskovou pout' do Hrabyně. Péče o duchovní život členů zahrnovala i tzv. exercicie neboli duchovní cvičení. Výhodou pro zdejší jednoty bylo,

¹⁰⁸ ZAO, SOkA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín. Matrika členů 1923-1938.

¹⁰⁹ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1934., roč. 9, č.4, s.,36.

¹¹⁰ Viz Stanovy čs. Orla 1930.

¹¹¹ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1928., roč.3, č.5, s.64.

¹¹² ZAO, SOkA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín, plakát.

¹¹³ *Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy*, 1930., roč.5,č.11, s.13.

¹¹⁴ ZAO, SOkA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín. Zápisy schůzi s.128.

že v Hlučíně byl zřízen exerciční dům, kde tato cvičení probíhala, a který sloužil nejen pro účely místních jednot, ale i pro celé široké orelské okolí.

Orlové participovali svou účastí i na jiných událostech než těch náboženského charakteru. Pravidelně se zúčastňovali též výročních oslav 28. října, 7. března, a dalších. Zdejší jednoty se aktivně podílely na vítání prezidenta Masaryka, ale v Hlučíně tak činily v krojích, což bylo nahlíženo ze strany Sokola jako nečestné jednání, protože to bylo proti společnému ujednání.¹¹⁵ Ze sokolských pramenů se rovněž dozvídáme, že po úmrtí T. G. Masaryka se v Hlučíně konala smuteční slavnost a na symbolické strážích se střídali členové významných spolků mezi nimi byl Sokol, Orel či DTJ.¹¹⁶

Nejvýraznější možností k reprezentaci měl Orel během veřejných cvičení, která se sestávala kromě samotného cvičení ze slavnostního průvodu účastníků danou obcí, pobožnosti či mše a většinou byla zakončena v hostincích taneční zábavou.

Orel vyvíjel své aktivity na Hlučínsku zcela pochopitelně v součinnosti s Československou stranou lidovou. Prvního velkého orelského vystoupení se dočkali obyvatelé Hlučina již 12. srpna roku 1923. V tento den proběhla manifestace strany lidové. Na této události participovali kromě předních osobností místní Československé strany lidové - Mořice Hrubana, Josefa Kadlčáka, také členové obou orelských žup – Kadlčákovy a Křížkovského. Kromě slavnostního průvodu městem se značné pozornosti obyvatel mělo těšit veřejné cvičení. Účelem této reprezentativní akce byla snaha také přilákat nové členy pro orelskou organizaci z řad místních obyvatel Jak již bylo konstatováno výše, stejně tak činili sokolové při svých veřejných cvičeních. Ke vstupu do řad Orla podněcovali prostřednictvím svých pronesených projevů starostové obou výše zmíněných orelských žup Karel Kavík a Jan Rýpar.¹¹⁷

I na západní části Hlučínska probíhal čilý ruch. Poprvé se Orel zde představil rovněž na manifestaci strany lidové v Kravařích v roce 1922. Nutno připomenout, že v této obci byla orelská jednota ustanovena až v roce 1927. Orelstvo se účastnilo průvodu obcí a později vystoupilo v zámeckém parku se svými prosnými cvičeními.¹¹⁸ Dále můžeme uvést, že dne 30. srpna 1925 proběhl orelský zájezd do Chuchelné.¹¹⁹ V březnu roku 1933 se uskutečnila v Opavě akademie, na níž vystoupily členky kobeřické jednoty. Ty se značným úspěchem

¹¹⁵ ZAO, SOkA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Spolková kronika. (1921-1947), s.26.

¹¹⁶ ZAO, SOkA Opava, fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín, Záznam o činnosti mužských složek (záznam k 20.9.1937).

¹¹⁷ *Orel*, 1923., roč. 8, č. 8-9, s. 157.

¹¹⁸ *Čech*, 14.9.1922., roč. 47, č.252, s. 5.

¹¹⁹ *Orel*, 1925., roč. 10, č. 18, s. 232.

předvedly v hlučínských krojích hlučinské tance.¹²⁰

Další velkolepá podívaná pro lidi na Hlučínsku se uskutečnila v neděli 26. června 1927. Ta tentokrát proběhla pod taktovkou Kadlčákovy župy, která si zvolila město Hlučín jako místo pro svůj druhý župní slet od svého ustanovení v roce 1923. Tohoto sletu se účastnili také členové sousední župy Křížkovského. Podle dobového tisku mělo v průvodu slavnostně vyzdobeným městem pochodovat na 3740 členů. Cílem průvodu, který vyšel od městského hřiště, bylo nádvoří zámku. Zde proběhla mše, po níž se uskutečnil orelský tábor. Mezi řečníky nechyběli Karel Kavík, starosta Lašské orelské župy Kadlčákovy, Jan Rýpar starosta sousední župy Křížkovského, člen polské delegace Jan Tomala a jiní. Místostarosta Kadlčákovy župy Karel Hynek Ježek pronesl osmibodovou orelskou rezoluci. Mezi jejími hlavními body, kterými vymezovali své místo ve společnosti a své požadavky vůči státu, bylo: „1. Orelstvo jde cílevědomě a uvědoměle za svými ideály náboženskými, národními a sociálními jako avantgarda katol. lidu čsl. 2. Katolíci českoslovenští v čele s Orelstvem s rozhořčením odmítají protikatolické, nedemokratické heslo, že katolíci čsl. budou míti v republice čsl. jen tolik práv, kolik si vydobudou.“¹²¹ Vrcholem programu bylo veřejné cvičení, které se konalo mimo město v přírodě pod Vinnou Horou, jemuž dle svědectví dobového tisku mělo přihlížet 7000 lidí.¹²²

Z policejní relace o tomto sletu vystupují najevo informace o tom, že během tohoto sletu se objevovaly i projevy nepřátelství. Výmluvným projevem nesouhlasu se stala květina. Tou byla chrpa, která představovala jeden z národních symbolů Německa, a během sletu se objevovala v knoflíkových dírkách některých mladíků. Starosta Kadlčákovy župy Karel Kavík si stěžoval, že zaznamenal mladíky rušící jeho projev pískotem. Dokonce se objevuje informace, že kolářskému mistru, který vykonával práce na sletišti, bylo vyhrožováno bojkotem jeho další činnosti.¹²³

Podobné negativní konotace se pojí rovněž s prvním veřejným cvičením markvartovické jednoty, které se uskutečnilo o rok později, přestože z hlediska oficiálního orelského tisku je na tuto akci nahlíženo jako na nesporný úspěch, kterého se účastnily nejen jednoty VIII. okrsku, ale i sousední jednoty Přívoz a Hrušov. Markvartovická jednota si zvolila za den prvního veřejného cvičení neděli 17. června 1928. Orlové, jejichž počet byl odhadován na 300, kráčeli v průvodu doprovázeni hudbou a jejich cílem, se stal kostel, kde proběhla pobožnost, po které se odebrali do lesíka, kde probíhalo veřejné cvičení. Po

¹²⁰ *Orel*, 1933., roč. 18, č.6, s. 61.

¹²¹ *Orel*, 1927., roč. 12, č. 14, s. 169-170.

¹²² Srov. *Čech*, 1.7.1927., roč. 52, č. 155, s. 6. *Orel*, 1927., roč. 12, č. 13, s. 156-158.

¹²³ ZAO, fond PRMO, inventární číslo: 2056, signatura: 19/38, karton 263. Iredentistické hnutí na Hlučínsku. - Oběžníky a výnosy ZVS, zápisy OÚ Hlučín, četnické relace. Časový rozsah: 1927

úspěšném cvičení se přesunuli do hostince, kde pokračovaly oslavy.¹²⁴ Speciálně pro tuto příležitost nechali orlové vybudovat slavobránu. Ta však byla „...neznámým pachatelem patrně z politické zášti a zlomyslnosti podříznuta a odstraněna...“¹²⁵ Škoda byla vyčíslena na 170 Kč a z činu byl obviněn občan německé národnosti Karel Konečný.¹²⁶ Vznesené obvinění znělo kromě poškození majetku i přestoupení zákona na ochranu republiky, protože součástí výzdoby slavobrány totiž byla státní vlajka. Z policejního spisu vyplývá, že Konečný měl problém se zvoleným dnem, kdy bylo veřejné cvičení jednoty naplánováno. Představovalo totiž konkurenci a hrozbu snížení návštěvnosti slavnostiněmeckého spolku Union der Bergarbeiter v Hlučíně, jehož členem sám Konečný byl.

U příležitosti Svatováclavského milénia v roce 1929 se konaly v Praze Svatováclavské dny Orelstva, které se staly nejvýznamnější událostí pro tuto organizaci. Na důležitosti mu bezpochyby dodala i účast prezidenta Masaryka. Je zjevné, že na takovéto akci nemohli chybět ani orlové z Hlučínska. Ze zápisů výborových schůzí hlučínské jednoty jsme tak podrobně informováni o počtech členů, kteří se této významné události účastnili – bylo jich 30.¹²⁷

Napětí na Hlučínsku narůstalo ve 30. letech. To se promítlo i do obsahu projevů, které byly proneseny při svěcení Orlovny ve Vřesině v roce 1933. „*P. Derka odsoudil protistátní činy hakenkreuzlerů a připomíná, že Hlučínsko nemá jen lidi dobré a hodné, ale i zlé, nešťitící se nejhorších zločinů. (...) Všechny špatnosti přičítá nedobré výchově mládeže a proto žádá, aby na Hlučínsko byli dosazováni katoličtí učitelé, neboť jen ti mohou tyto zjevy odstranit a vše zachránit.*“¹²⁸ S tím úzce souvisí to, že také Orel mezi své aktivity zařadil brannou výchovu. Začaly se pořádat kurzy brannosti a srazy branných oddílů. Jeden z takovýchto branných srazů byl svolán 30. září 1934 do Hlučina. Počet zúčastněných činil 221 osob z I., IV. a VIII. okrsku Kadlčákovy župy. Ve stejný rok u příležitosti 10. výročí existence orelské jednoty v Chuchelné se konala slavnost, na níž byl posvěcen orelský prapor starostou orelské župy Pavla Křížkovského Janem Rýparem. Na jedné z jeho stran je vyobrazen sv. Václav s nápisem „*Nedej zahynouti nám, ni budoucím. Svatý pokoj a mír vypros nám živoucím.*“¹²⁹ Chuchelná se nacházela na hranicích s Německem a tak tato událost rovněž posloužila jako demonstrace síly Orelstva v úloze strážců hranice. O to se postaral župní branný oddíl, který

¹²⁴ *Vzkaz orelské župy Kadlčákovy*, 1928., roč. 3, č. 6, s. 80.

¹²⁵ ZAO, fond: PŘMO, inventární číslo: 2344, signatura: 19/20, karton 274. Státně policejní záležitosti, týkající se Hlučínska. - Oběžníky a výnosy ZVS, policejní relace, Časový rozsah: 1928.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ ZAO, SOkA Opava, fond Jednota Orla československého Hlučín. Kniha zápisů s.48.

¹²⁸ *Orel*, 1933., roč. 18, č. 10, s. 112-113.

¹²⁹ ZAO, fond Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, signatura: 262, evidenční číslo: 4018, kartonu 438, název spolku: Jednota československého Orla, sídlo spolku: Chuchelná. časový rozsah: 1924-1950.

zde vystoupil.¹³⁰

Jak jsme již zmínili v kapitole o sokolských aktivitách, také Orlové se účastnili předávání praporu v Hlučíně v roce 1938. A rovněž pro ně to bylo poslední velké vystoupení na území Hlučínska. Aktivita místních Orľů byla násilně přerušena v roce 1938. A stejně jako v případě Sokola, i čeští členové Orľa byli nuceni toto území opustit. Po válce se čile začalo s obnovováním jednotlivých jednot. Snaha o navázání na předválečné období pokračovala až do roku 1948, kdy došlo k vynucenému sjednocení tělovýchovných organizací pod hlavičkou Sokola. S tím samozřejmě mnohé jednoty nesouhlasily, jak nám ukazuje příklad Jednoty Orľa v Hošťálkovicích, která se proti svému rozpuštění ohradila, leč neúspěšně.

7. DTJ na Hlučínku

Na rozdíl od předcházejících tělovýchovných organizací nedosáhla Dělnická tělovýchovná jednota takových úspěchů. Její pozice byla o mnoho slabší. Navíc problémem u jednot DTJ na Hlučínku bylo zejména to, že většina z nich měla „jepičí život“. I přes rozsáhlou zakladatelskou činnost, kterou hnutí vyvinulo při pokusu o založení 15 jednot, se při životě udrželo pouze několik málo jednot. Pokud jde o organizační stránku, spadaly zdejší jednoty pod VIII. kraj. Ten se dále členil na okresy a ty ještě na obvody.

7.1 Počátky DTJ na Hlučínku

Je překvapivé, že počátky DTJ na Hlučínku nejsou spjaty jako v předchozích dvou případech s Hlučínem. První veřejné vystoupení na Hlučínku vykonala DTJ Hrušov 16. prosince 1923. Ta si připravila tělocvičnou akademii pro obyvatele sousedního Koblova, aby utužila zájem místních dělníků o vytvoření první jednoty na Hlučínku.¹³¹ První zpráva o záměru založit první DTJ na Hlučínku se objevuje 2. prosince roku 1923, kdy se konala schůze výboru VIII. kraje DTJ.¹³² A skutečně k jejímu oficiálnímu povolení došlo nedlouho poté, tedy již 4. ledna 1924. Prostřednictvím protokolu z března roku 1928 jsme však informováni o tom, že k jejímu faktickému ustanovení nikdy nedošlo, protože „...v Koblově byl založen spolek „Tělocvičná jednota Sokol“ jako část jednoty Sokol v Hrušově, nyní Vítkovice, a všechny osoby, které se o proponovaný spolek „Dělnická tělovýchovná jednota v Koblově“ zajímaly, vstoupily do „Sokola“ proto aby se české tělocvičné spolky v Koblově netříštily, a aby raději stával jeden český tělocvičný spolek silný nežli dva slabé!“¹³³ Tady se

¹³⁰ Český západ, 1934., roč. 27, č. 44, str. 2

¹³¹ Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 25. 12. 1923., roč. 4, č. 24, s. 8.

¹³² Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 10. 12. 1923., roč. 4, č. 23, s. 4.

¹³³ ZAO, fond PŘMO, signatura: 1748/1, evidenční číslo: 16339, karton 1129, název spolku: Dělnická tělocvičná jednota, sídlo spolku: Koblov. časový rozsah: 1924-1928.

ukazuje jeden z vzácných případů, kdy byl raději ustanoven pouze jeden český spolek, což třeba v případě soupeření Sokola a Orla nebylo pravidlem.

Další želižko v ohni pro DTJ představovala obec Lhotka, která se nakonec stala onou první jednotou na Hlučínsku. Její vznik je datován k 16. prosinci 1923 a z pramenů se dozvídáme, že na počátku své existence sdružovala okolo 100 členů. Tato organizace se stala oporou místního DTJ a náležela k čelným jednotám po celou dobu své existence. Podobně jako v případě Koblava i zde mělo založení Sokola negativní důsledky. Ty spočívaly v prudkém úbytku členské základny. Ze zprávy o činnosti DTJ na Hlučínsku se dozvídáme, že místní jednota cvičila v sále hostince za roční poplatek 180 Kč.¹³⁴

7.2 Vznik jednot

Již výše zmíněné nesnáze se snahou o založení první jednoty nám mnohé napovídají o postavení DTJ. Nejlépe ji vystihuje tento povzdech: „*Hlučínsko je území, kam socialistické názory pronikají velmi těžko. Obyvatelstvo stále ještě žije pod důsledky předválečné prušácké výchovy a na Hlučínsku zvlášť zakotvili němečtí klerikálové. Vedle nich tak zv. Moravci, rovněž klerikálové, které už od dávných dob vede známý farář v Koberčicích Votava. Ti přeorientovali se sice na Čechoslováky, ale klerikalismus vězí v jejich duších tak hluboko, jako dříve.*“¹³⁵

Kromě jednoty ve Lhotce měla být v roce 1923 údajně založena i jednota v Hlučině. Můžeme tak usuzovat pouze na základě zprávy v obecní kronice, která připomíná, že 5. června 1933 se konalo u příležitosti desátého výročí vzniku DTJ veřejné cvičení.¹³⁶ Tato informace je však v rozporu se zprávou, kterou můžeme nalézt v časopise Jednotář v roce 1930. „*Trvá teprve půl roku, ale staví se počtem příslušníků i svou činností na první místo mezi hlučínskými jednotami.*“¹³⁷

Následně se uskutečnily pokusy o vytvoření dalších jednot DTJ. V roce 1924 byl učiněn pokus o ustanovení jednoty v Bohuslavicích, která byla skutečně povolena 3. června 1924. Z dopisu adresovaného Okresní správě politické v Hlučině z 6. května roku 1925 se dozvídáme, že se spolek neustanovil a ani neustanoví.¹³⁸ Stejný případ se odehrál i v Markvartovicích, kde byl spolek povolen 26. ledna 1925. Neustanovil se a tak byl v roce

¹³⁴ ZAO, fond PŘMO, inventární číslo: 2045, signatura: 19/23, karton 263. Iredentistické hnutí na Hlučínsku. - Oběžníky a výnosy ZVS, přípisy OÚ Hlučín, četnické relace. Časový rozsah: 1927.

¹³⁵ Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 11.11.1926., roč. 7, č. 21, s. 6.

¹³⁶ ZAO, SOKA Opava, fond MNV Hlučín, Pamětní kniha města Hlučína (1922-1959), s. 62.

¹³⁷ Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 10. 2. 1930., roč. 11, č. 3, s. 3.

¹³⁸ ZAO, fond Zplnomocněný komisař republiky Československé pro Ratibořsko, Opava, inventární číslo: 122, signatura: Rat XII-172, evidenční číslo: 12638, číslo kartonu: 44, název spolku: Dělnická tělocvičná jednota - neustavil se, sídlo spolku: Bohuslavice. časový rozsah: 1924-1925.

1928 spolek vymazán ze Spolkového katastru.¹³⁹ Existence jednoty v Kravařích, která vznikla v roce 1925, byla úzce spjata s vedením „soudruha“ učitele, po jehož odchodu ale zanikla.¹⁴⁰

Jako problematická se jeví existence jednot v Štěpánkovicích a Dolním Benešově. Neobjevují se totiž ani na stránkách Spolkového katastru, nezachovaly se ani jejich spolkové spisy v Zemském archivu v Opavě a v Jednotáři o nich není ani marginální zmínka.¹⁴¹

Jednota v Kobeřicích se ustanovila na sklonku roku 1926. O okolnostech jejího založení jsme podrobně informováni v Jednotáři, který nás zpravuje o proběhlém incidentu, kdy svolanou schůzi měli narušovat „kobeřičtí klerikálové“. Nicméně schůze byla úspěšná a do nové jednoty se přihlásilo 40 členů.¹⁴² Mezi úspěšně založené jednoty patřila rovněž ta v obci Hošťálkovice, k jejímuž povolení došlo 30. listopadu 1928.¹⁴³

Další problematickou jednotou byla ta v Ludgeřovicích. V archivních fondech ani nenalezneme její spolkový spis a nefiguruje ani v seznamu spolků ve Spolkovém katastru. Na okrajovou zmínku o této jednotě však můžeme narazit ve zprávě o připravovaném prvním pochodu na Hlučínsku z roku 1929. „*Veřejné vystoupení našich cvičenců a cvičenek má být vzpruhou našim jednotářům ve Lhotce u Hlučina a v Ludgeřovicích (...)*.“¹⁴⁴

Úsilí o založení jednoty v Petřkovicích, kde již existovaly spolky Sokol a Orel, bylo velké. Zájem o tuto vesnici byl podnícen velkým množstvím horníků, kteří pracovali v místních černouhelných dolech. K jejímu povolení došlo 15. listopadu 1929.¹⁴⁵

Ve třicátých letech dochází k zakládání nových jednot. Již v roce 1931 byla ustanovena jednota v Kozmicích.¹⁴⁶ V Jednotáři jsme informováni o přípravách k založení DTJ v Bobrovníkách. Tyto přípravy se naplnily již 23. října 1932.¹⁴⁷ A jednalo se o poslední ustanovenou jednotu.

Hlavními problémy, se kterými se DTJ potýkala, stejně jako v obou předešlých případech, byl nedostatek financí, který byl navíc ještě zesílen prostředím, ze kterého se

¹³⁹ ZAO, fond Zemská vláda slezská Opava, inventární číslo: 2292, signatura: XII-909, evidenční číslo: 11469, karta 4770, název spolku: Dělnická tělocvičná jednota -neustavil se, sídlo spolku: Markvartovice. časový rozsah: 1925-1928.

¹⁴⁰ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot*, 10. 2. 1930., roč. 11, č. 3, s. 2.

¹⁴¹ Podrobněji o problematice viz MORAVEC, Richard. *Činnost Dělnických tělocvičných jednot v okresech Hlučín a Opava do roku 1948*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta., str.37.

¹⁴² *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot*, 11. 11. 1926., roč. 7, č. 21, s. 6.

¹⁴³ ZAO, fond: PŘMO, signatura: 2227, evidenční číslo: 9911, číslo kartonu: 2160, název spolku: Dělnická tělocvičná jednota, sídlo spolku: Hošťálkovice. časový rozsah: 1928-1950.

¹⁴⁴ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot*, 10. 7. 1929., roč. 10, č. 13, s. 1.

¹⁴⁵ ZAO, fond PŘMO, signatura: 2275, evidenční číslo: 16886, kartonu 1153, název spolku: Dělnická tělocvičná jednota, sídlo spolku: Petřkovice. časový rozsah: 1929-1937.

¹⁴⁶ ZAO, fond: Severomoravský krajský národní výbor Ostrava, signatura: 262, evidenční číslo: 4030, karta 438, název spolku: Dělnická tělocvičná jednota, sídlo spolku: Kozmice. časový rozsah: 1930-1950.

¹⁴⁷ ZAO, fond: PŘMO, signatura: 287/4, evidenční číslo: 13585, číslo kartonu: 969, název spolku: Dělnická tělocvičná jednota, sídlo spolku: Bobrovníky. časový rozsah: 1932-1938.

členové jednoty rekrutovali. Většinu členstva, jak již napovídá samotný název DTJ, tvořili hlavně dělníci a v této oblasti především horníci. Jejich řady byly doplňovány i členy s jinými profesemi. Shodný problém pro všechny tělovýchovné spolky představovala absence vhodných prostor, ta byla tradičně řešena cvičením v hostincích a v případě letních měsíců cvičením ve venkovním prostředí. Jednoty byly většinou silně personálně spojené se svými zakladateli a jejich pozdější odchod pryč buď způsobil citelné ztráty, nebo dočasné ochromení činnosti, v horším případě způsobil jejich celkový zánik.

7.3 DTJ a její aktivity

DTJ se snažila nezaostávat svou činností za ostatními tělovýchovnými organizacemi. Stejně jako předcházející organizace i DTJ se snažila nabídnout členům i sympatizantům širokou škálu činností. Mimo jiné nechyběla oblíbená divadelní představení, kterým navíc jednotáři přisuzovali důležitou funkci. „*Probouzí české vědomí a kulturně povznáší, i když se nehraje zrovna hra prvotřídní literární ražby.*“¹⁴⁸

Pro aktivitu v DTJ na Hlučínsku byla klíčová podpora velkých ostravských jednot, které se buď aktivně podílely na událostech probíhajících na tomto území, nebo finančně a materiálně vypomáhaly novým jednotám. Třeba DTJ z Mariánských Hor u příležitosti oslav 1. máje vykonala pro podporu hošťálkovické jednoty tělocvičnou akademií.¹⁴⁹

Hlučínské jednoty se účastnily sportovních akcí na území VIII. kraje, z nichž se některé konaly i na území samotného Hlučínska. Třeba v roce 1932 byl uspořádán turnaj v házené v Hošťálkovicích, jehož se účastnila družstva z okolních dělnických tělovýchovných jednot.¹⁵⁰

Ani organizace DTJ nezůstala daleko za Sokolem a Orlem a i ona se rozhodla uspořádat svůj propagační pochod na Hlučínsko. Za cíl pochodu uskutečněného 4. srpna 1929 byl zvolen Hlučín. Plánovaná koncepce počítala s tím, že než se členové shromáždí na zdejším náměstí, projdou ve třech hlavních proudech za doprovodu hudby skrz Hlučínsko. Na náměstí v Hlučíně započal slavnostní program, který následně vyvrcholil veřejným cvičením.¹⁵¹

I DTJ se aktivně zapojovala do oslav českých svátků. Mezi nimi nechyběly kromě oslav 28. října, ani narozeniny prezidenta Masaryka 7. března. „*DTJ v Kozmicích na Hlučínsku oslavila důstojným způsobem narozeniny presidenta republiky tělocvičnou akademií. (...)*“

¹⁴⁸ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot*, 25. 4. 1932., roč. 13, č.8, s. 2.

¹⁴⁹ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot*, 25. 5. 1929., roč. 10, č. 10, s. 6.

¹⁵⁰ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot*, 10. 6. 1932., roč.13, č.11, s. 3.

¹⁵¹ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot*, 10. 8. 1929., roč. 10, č. 15, s. 3.

*Ukázdně předvedli prosná žáci i dívčí drobotina, která nadto překvapila reji a dětskými hrami. Muži na hrazdě poučili přítomné, jaký vliv má tělocvik na obratnost a sebevědomou odvahu. (...) Tělocvičný program byl propleten přednesy vážnými i humornými.*¹⁵² Ale největším svátkem pro DTJ byl 1. květen. O jeho podobě si můžeme udělat představu na základě informací o jeho přípravě v roce 1932. *„Na den 1. května připravujeme společný pochod s jednotou v Hošířálkovicích do Hlučína, kde pěvecký sbor zazpívá Píseň práce a Internacionálu. Na večer připraví tělocvičnou akademii všech cvičebních odborů. Účinkuje pěvecký sbor, čísla tělocvičná, tanečky začek, tělocvičná báseň »Úděl horníka«, recitace atd.*¹⁵³

Členové místních DTJ se zúčastňovali Dělnických olympiád. V roce 1934 během III. Dělnické olympiády člen místní jednoty zvítězil v jedné z disciplín. *„Lehkoatletický pětiboj dorostenců vyhrává dorostenec DTJ Kozmice na Hlučínsku, B. Osmančík, který se 366.40 bodů se stává přeborníkem.*¹⁵⁴

Ani DTJ nevynechaly účast na národní manifestaci při příležitosti předání praporu hraničářskému pluku. Heslo na stuze, kterou věnovala DTJ Hlučín je nanejvýš výmluvné. *„Bude-li každý z nás z křemene, je celý národ z kvádrů.*¹⁵⁵ Součástí programu bylo již připomínané společné vystoupení tělovýchovných organizací.

I DTJ se musely po přijmutí mnichovského diktátu rozejít. Nová naděje na obnovenou činnost na tomto území se objevila až po skončení války, kdy skutečně mnohé z nich začaly opět vyvíjet činnost. K dalšímu přerušování jejich činnosti došlo v roce 1948, kdy byly nuceny se sloučit s ostatními tělovýchovnými organizacemi.

8. Tělovýchova a její funkce v „národním boji“

Jedním z důvodů, o které československá vláda opírala své nároky na území v Horním Slezsku, ze kterého však byla připojena pouze jižní část okresu Ratiboř, pro které se později vžil názvem Hlučínsko, byly argumenty národnostní. V souvislosti s Moravci jako obyvateli Hlučínka a jejich původem se nejčastěji hovoří v přirovnáních ke stromu. Jsou nejčastěji popisováni přirovnáními jako *„nalomená větev na slovanské lípě“*¹⁵⁶ či *„odumírající větev českého národa“*.¹⁵⁷ A právě zpětné připojení ke staré vlasti mělo zdejší Moravce zachránit.

¹⁵² *Náš kraj, časopis čs. soc. dem. strany dělnické XIV. župy pro Ostravsko, Slezsko, Valašsko a Lašsko, 17. 3. 1932., roč. 12, č. 12, s. 1.*

¹⁵³ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 25. 4. 1932., roč. 13, č. 8, s. 7.*

¹⁵⁴ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 20.7.1934., roč.15,č. 12, s. 2.*

¹⁵⁵ *Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 29.9.1938., roč.19, č. 9, s. 4.*

¹⁵⁶ *Ostravský kraj, 15. 7. 1914., roč. 9, č. 50, s. 2.*

¹⁵⁷ *Sokol, časopis zájmům tělocvičným věnovaný, 1913., roč. 39, č. 10 - 11, str. 294*

Problémem bylo, že připojení se odehrálo po 178 letech, během nichž došlo k převratným změnám. Na vlastním českém území proběhlo národní obrození, tedy byl zformován moderní český národ. Naproti tomu na území Hlučínska probíhaly germanizační snahy podpořené vytlačováním moravštiny z veřejného života. Navíc zdejší obyvatelé, kteří migrovali na území německého státu za prací, přicházeli stále častěji do styku s německým nacionalismem. S tím úzce souvisí problém s určením národnosti místních obyvatel. Kamenem úrazu bylo, že pojem národnosti byl tehdy navázán na mateřský jazyk. Jestliže tedy místní Moravci mluvili „dialektem“ češtiny, byli považováni za Čechy. To se projevilo v problematickém sčítání obyvatelstva z roku 1921. „*Na Hlučínsku označovalo domorodé obyvatelstvo mluvící jazykem českým podle tradice z doby pruské, kterou bylo nutno respektovati, svoji národnost jako „moravskou“; bylo ovšem počítáno k národnosti československé.*“¹⁵⁸ Sčítání lidu přineslo následující výsledky: na Hlučínsku mělo k 15. únoru roku 1921 žít 39400 obyvatel československé národnosti a 8035 obyvatel německé národnosti. Zbytek obyvatel tvořili lidé národnosti polské, židovské a jiné.¹⁵⁹

Jak již bylo zmíněno, nebyli příchozí Češi ve zdejším prostředí přijímáni s očekávaným nadšením. To bylo zdůvodňováno zejména dlouhodobým odloučením od zbytku republiky a následky germanizačních tlaků. A právě české spolky se měly podílet na sblížení zdejšího obyvatelstva s mateřským národem. Všechny tělovýchovné organizace v sobě viděly toho pravého prostředníka k vykonání tohoto úkolu. A tento úkol zdůrazňovaly a vyzdvihovaly na stránkách svých periodik.

Všechny tři organizace se shodovaly, že práce na Hlučínsku není snadná, ba přímo obtížná. To přikládaly jednak silnému německému působení za oněch 178 let a jednak pokračujícímu německému spolkovému životu, který byl částečně dotován ze zahraničí. Je tedy pochopitelné, že se sledované tělovýchovné organizace vůči německým spolkům a německé kultuře vymezovaly. Německé tělovýchovné spolky totiž pro ně stále představovaly konkurenci, protože i ony se pokoušely získat místní Moravce. Těm navíc motivací pro vstup do německých spolků bylo odpouštění placení členských příspěvků. Takto je zhodnocena nastalá situace na Hlučínsku v roce 1925. „*Dílo toto se jim mnohde daří a nebude-li Orlu poskytnuta dostatečná finanční pomoc, aby mohl vliv ‚Sportvereinu‘ paralyzovati, ztratíme na Hlučínsku po stránce národní velice mnoho.*“¹⁶⁰

Jak bylo zmíněno v prvních kapitolách, Sokolové jako nejstarší působící tělovýchovná organizace měla možnost poznat poměry na Hlučínsku již před první světovou válkou, takže

¹⁵⁸ Sčítání lidu v republice Československé ze dne 15. února 1921. Praha: Státní úřad statistický, 1924.s. 59.

¹⁵⁹ Tamtéž, s.69.

¹⁶⁰ Orel, 1925, roč. 10, č. 6, s. 88.

se domnívali, že s jejich pomocí obnoví české národní vědomí, které na Hlučínsku doposud skomíralo. Ovšem po jejich příchodu na Hlučínsko přišlo trpké vystřízlivění. Mezi zdejšími lidem k Sokolu panovala nedůvěra, která byla utvrzována katolickým tiskem a narážkami na nevhodnost této organizace pro katolíky. Tuto skutečnost nám dokládá i žádost o subvence z roku 1927. U některých jednot je vypsáno zastoupení z řad domácího obyvatelstva. Ze 128 členů Sokola v Hlučině bylo z řad místních obyvatel pouze 18. Naproti tomu v Kravařích, kde bylo sdruženo 58 členů, nebyl z místních obyvatel ani jeden.¹⁶¹ Snaha překlenout tento problém pokračovala a zdejší jednoty vyvíjely bohatou tělovýchovnou i kulturní činnost a zaměřovaly se na získání mládeže. Myšlenka o návratu Moravců pod křídly Sokola zpět k národu byla velmi silná. Tu vyjádřil i starosta ČOS Stanislav Bukovský během druhého propagačního zájezdu na Hlučínsko v roce 1933: „*Jste znovu v národě, k němuž krvi svou patříte, a hlas krve brzy vám vnukne, co po dvě století bylo vám odpíráno. Byli jste nám odcizováni, ba zneprátelováni, ale teplo opravdového domova znovu prohřeje duše a svoboda ducha znovu osvítí rozum, jímž pronikne k pravdě.*“¹⁶²

Rovněž Orel zdůrazňoval svou roli pro sblížení Moravců s národem. Připomínal, že právě působení katolické církve, pomohlo zachovat jazyk místních obyvatel. A ostře se vymezoval proti působení zbylých organizací. „*My ovšem máme názory, že Sokol ani DTJ by na Hlučínsku se národně neuplatnily, protože tam je národní práce spojena těsněji s myšlenkou katolickou. Jestliže Orel patrně úspěchy v národní práci na Hlučínsku má, je to jen proto, že je spolkem katolickým.*“¹⁶³

Ani DTJ nebyly jiné. Po celou dobu se silně vymezovaly vůči dvěma zbývajícím organizacím a to bylo zesíleno nástupem hospodářské krize. „*Světová krize zasahuje neblaze do dělnických rodin na Hlučínsku, mladí dělníci jsou hospodářským nátlakem nuceni, aby přestoupili do organizací měšťáckých a jejich přesvědčení je tak znásilňováno, (...)*“¹⁶⁴

Tělovýchovné spolky se staly v obcích, kde působily, významnými kulturními hybateli. Byly si totiž vědomy formativního a identitotvorného potenciálu kultury. Ve veřejném prostoru tak využívaly tělovýchovné spolky každou příležitost ke zviditelnění, a to ať už za pomoci veřejných cvičení, nebo organizováním nejrůznějších kulturních akcí – divadlo, lidové veselice, přednášky. Snahu posílit národní identitu dokládá i fakt, že se hrály divadelní hry významných českých autorů. Přednášky se soustřeďovaly na významné osobnosti české kultury, atd.

¹⁶¹ ZAO, fond PŘMO, inventární číslo: 2064, signatura: 19/47, karton 263. Iredentistické hnutí na Hlučínsku. - Oběžníky a výnosy ZVS, přípisy OÚ Hlučín, četnické relace. Časový rozsah: 1927.

¹⁶² Sokol, časopis zájmům tělocvičným věnovaný, 1933., roč. 59, č. 11, s.244.

¹⁶³ Severní Morava: týdeník československé strany lidové, 19. 5. 1933, roč. 15, č. 21, s. 1.

¹⁶⁴ Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot, 25.2.1934., roč. 15, č.4, s.7.

Nejlepší příležitosti k sebereprezentaci ale nabízely oslavy důležitých svátků a výročí. Právě připomínání takovýchto událostí mělo rovněž posilovat vědomí národní sounáležitosti. Tyto oslavy byly doprovázeny kromě veřejných cvičení opět i kulturním programem. Mezi důležité události, na jejichž oslavě se podílely všechny tělovýchovné spolky, patřily třeba 7. březen, narozeniny prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka a den vzniku Československé republiky, tedy 28. říjen. Rovněž docházelo k budování nových symbolů. Jednalo se kupříkladu o vztyčení pomníku prezidenta Masaryka v Petřkovicích na místě německého národního stromu – dubu či vysazování tzv. lip svobody. Takové byly vysazeny při oslavách 28. září v Hlučíně v roce 1928.¹⁶⁵ Tyto symbolické lípy ale byly poškozeny již neznámým pachatelem již v červnu následujícího roku. Existovaly ovšem svátky, které slavily organizace samostatně. Buď to mohli být třeba Orlové, kteří se soustředili na oslavy náboženských svátků, nebo DTJ oslavující 1. květen.

Konkurenční boj se bohužel nevyhýbal ani českým tělovýchovným spolkům navzájem. A to i přesto, že jednoty spolu musely koexistovat. Nezřídka totiž byly nuceny cvičit ve stejných prostorách. Navíc i přes své spory si Orlové v Hlučíně půjčovali od Sokolů jeviště za finanční náhradu. Jak již bylo zmíněno dříve, členové zkoumaných jednot často cvičili na stejných místech a také se podíleli na většině stejných veřejných akcích. Důvod k soupeření mezi českými tělovýchovnými organizacemi byl zcela prostý. Cílem jednot bylo získání členů pro svou ideu pojetí národa. To byl třeba i důvod, proč ve vesnicích, kde byl založen Sokol, vznikl nedlouho poté Orel, který svou ideu národa spojoval s katolickou církví. Všechny zkoumané organizace cílily na stejnou skupinu obyvatel, která byla reprezentována dělníky, horníky a zemědělci. Většina inteligence na Hlučínsko přišla z vnitrozemí a byli povětšinou členy Sokola. Věkovou skupinou, na kterou se zaměřily všechny tři organizace především, byla mládež. Ta mnohdy dokonce značně převyšovala počet dospělého členstva. Důvod k tomuto zaměření je nejlépe vystižen v v Sokolském věstníku. „*Žijící pokolení sotva již předěláme – zvyklo na cizí prostředí a docela si libuje v okovech nepřátel českého národa – Slovanstva*“¹⁶⁶

V této souvislosti můžeme jako zajímavý jev sledovat míru popularity českých tělocvičných spolků na hlučínském gymnáziu, které bylo založeno v roce 1920. Dochovaly se totiž výroční zprávy, ve kterých jsou obsaženy údaje o počtu žáků, kteří navštěvovali tělovýchovné spolky. Z nich vyplývá, že mezi roky 1923 – 1938 se největší oblibě těšily spolky Sokol a Orel, zatímco počet členů DTJ se držel po celé sledované období velmi nízko

¹⁶⁵ ZAO, SOkA Opava, fond MNV Hlučín, Pamětní kniha města Hlučína (1922-1959),s. 38.

¹⁶⁶ Věstník sokolský: list Svazu českoslovanského sokolstva, 11.1.1923., roč. 25, č. 2, s.26.

a nikdy nepřesáhl 13 členů. Zastoupení žáků v Sokole postupně rostlo. V roce 1923 začínal s 14 členy a maximálního zastoupení dosáhl v roce 1937, kdy jejich počet byl 116. Na počátku v roce 1923 měl Orel pouze 3 členy. O rok později již v jeho řadách bylo 32 žáků zdejšího gymnázia. V roce 1933 dosáhl svého maxima s 67 členy. Jak již bylo napsáno výše, DTJ se velké oblibě mezi studenty netěšila, což dokládá i fakt, že v roce 1927 byl mezi žáky gymnázia pouze jeden člen DTJ.

Pokud jde o podporu ze strany státu, tak se štědře podílela na subvencování místních organizací.

Zhoršující se ovzduší roku 1938 vedlo místní tělovýchovné organizace k překonání společných neshod a svárů. Při předávání praporu hraničářskému pluku došlo k velkolepé státní manifestaci. *„Ale co vás chytí dnes v Hlučíně za srdce, to je někde jinde. Jdou kolem sokolských rot proudy DTJ. – a volání neustává. Nad hlavami sokolskými se zvedají k pozdravu paže, nad hlavami DTJ. pěsti, jež nehrozí, ale stejně upřímně zdraví. Za nimi jde Orel – stejná bouře pozdravů! – pouze mládež orelská jde nějak stísněně a nedůvěřivě se ještě dívá na sokoly, odkud zní vstříc Nazdar!“*¹⁶⁷

¹⁶⁷ Sokolské noviny župy Moravskoslezské, Těšínské Jana, 14.9.1938., roč. 4, č. 13, s. 2.

9. Závěr

Období mezi roky 1920 – 1938 se stalo pro Hlučínsko nejen obdobím, kdy se stalo součástí Československa, ale i časem, kdy zde nastal rozkvět spolkového života. Češi, kteří zde přišli, se zasloužili o vznik českých spolků, které tak doplnily existující německé spolky. Značné oblibě se těšily spolky tělovýchovné. Místní obyvatelé si mohli vybrat zejména ze tří hlavních spolků – tedy Sokola, Orla a DTJ.

Všechny tři organizace se potýkaly do značné míry se shodnými problémy. Prvním byla absence vhodných prostor. Většinou jednoty cvičily v sálech hostinců a v létě v přírodě. Několika málo jednotám se tento problém podařilo překonat. V Hlučíně tělovýchovné spolky využívaly možnosti cvičit v prostorách tělocvičny. Stejně tak v Petřkovicích, kde mohly jednoty využívat bývalé skladiště přebudované na tělocvičnu. Jedinou organizací, které se podařilo vytvořit vlastní zázemí, byla Tělovýchovná jednota Orla ve Vřesině, která v roce 1933 otevřela vlastní Orlovnu.

Druhým problémem byl nedostatek financí, který byl podmíněn i sociálním zázemím zdejších obyvatel. Jednoty měly možnost získávat finance jednak ze členských příspěvků, dále výtěžku spolkových akcí či v podobě darů. Významným faktorem byla solidarita ze strany okolních jednot, které podporovaly vznikající jednoty. Ze strany státu mohly místní organizace získat státní subvence. Ty byly většinou využívány na nákupy nezbytného tělocvičného nářadí.

Třetí společný problém spočíval ve členské základně. Organizace vznikaly nejčastěji pod patronátem učitelů, kteří se stali významnými organizátory tělovýchovného života. Ovšem v důsledku jejich odchodu se poté potýkaly s neschopností nadále pokračovat v činnosti, které mnohdy skončily až jejich rozpuštěním.

Z prozkoumaných pramenů vyplývá, že poslání těchto tělovýchovných organizací bylo daleko širší, tyto spolky se nezabývaly jen sportovními aktivitami v pravém smyslu slova, ale staly se důležitou součástí života na Hlučínsku. Pořádaly nejrůznější kulturní akce, mezi nimiž byla zvláště oblíbená divadelní představení či taneční zábavy.

Společným cílem vlastní všem organizacím byla snaha získat nové členy z řad Moravců. Jejich cílovou skupinou se stala mládež, která nebyla ještě příliš ovlivněna „pruskou“ výchovou. Navíc zde přistupovala snaha o národní uvědomění místních Moravců. K tomu složily oslavy a připomínky důležitých výročí. Nejčastěji se jednalo o oslavy 28. října či narozeniny prezidenta Masaryka a později i prezidenta Beneše. S tímto národním uvědomováním souvisela i snaha se vymezovat vůči konkurenčním spolkům, které představovaly snahu o získání Moravců pro proněmeckou kulturu.

Pokud jde o sebeprezentaci v rámci Hlučínska, tak Sokolská organizace uskutečnila dva velké zájezdy do Hlučina. Jejich funkcí bylo zejména propagovat sokolskou myšlenku a zároveň podpořit touto akcí sokolské hnutí na Hlučínsku. Poprvé se uskutečnil v roce 1924 a podruhé v roce 1933, kdy byl význam této události ještě zdůrazněn přítomností starosty ČOS Stanislava Bukovského.

Vrcholnou událostí pro Orla byl župní slet Kadlčákovy župy v roce 1927, který ale svou přítomností podpořili i členové sousední župy Křížkovského. Dalším již připomínaným úspěchem bylo postavení Orlovny ve Vřesině. Orlovi se tak podařilo něco, oč Sokol usiloval po dlouhý čas na území Ludgeřovic. Navíc počtem jednot na Hlučínsku Orel překonal i Sokola.

DTJ mělo celkově slabší pozice, což bylo ovlivněno i sociálním prostředím, ze kterého rekrutoval své členy. I přes veškerou zakladatelskou snahu se mnohé jednoty neuchytily. Úspěchem DTJ nicméně byl propagační pochod na Hlučínsko v roce 1929.

Je třeba zdůraznit, že české tělovýchovné organizace dokázaly překonat vzájemné sváry v době silícího vnitropolitického napětí. Předání praporu hraničářům v roce 1938 se stalo významnou a bohužel i poslední velkou státní manifestací na Hlučínsku. Tváří v tvář stupňujícímu ohrožení státu na ní došlo k tomu, že byly překonány společné neshody a vedle sebe zde stanuly všechny české tělovýchovné spolky, doprovázené dokonce i některými německými.

K dalšímu zkoumání se otevírají témata jako vzájemná interakce českých a německých tělovýchovných spolků, případně to, do jaké míry přispívaly německé tělovýchovné spolky k radikalizaci místního obyvatelstva.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archivní prameny

Zemský archiv v Opavě

fond Moravskoslezský Zemský národní výbor, expozitura Ostrava

fond Policejní ředitelství Moravská Ostrava

fond Zemská vláda slezská

fond Zplnomocněný komisař republiky Československé pro Ratibořsko, Opava

fond: Severomoravský krajský národní výbor Ostrava

Zemský archiv v Opavě, Státní okresní archiv Opava

fond Jednota Orla československého Hlučín

fond MNV Hlučín

fond Sokol - tělocvičná jednota Hlučín

Archiv města Ostravy

fond Sokolská župa moravskoslezská Moravská Ostrava

Noviny a časopisy

Časopis turistů 1935

Čech 1922, 1927

České slovo 1933

Český západ, 1934

Jednotář: věstník VIII. kraje Dělnických tělocvičných jednot 1920 – 1938

Lidové noviny 1920 – 1938

Moravský večerník 1933

Náš kraj, časopis čs. soc. dem. strany dělnické XIV. župy pro Ostravsko, Slezsko, Valašsko a Lašsko 1932

Naše Slezsko 1920 – 1938

Orel 1920 – 1938

Ostravský kraj 1914, 1934

Samostatnost 1925

Severní Morava: týdeník československé strany lidové 1933

Sokol, časopis zájmům tělocvičným věnovaný 1913,1933

Sokolské noviny župy Moravskoslezské, Těšínské Jana Čapka a Valašské Fr. Palackého 1935 – 1938

Sokolský věstník: list Svazu československého sokolstva 1935 – 1938

Věstník sokolský: list Svazu československého sokolstva 1920 – 1934

Vzkaz Lašské orelské župy Kadlčákovy 1926 – 1934

Publikované prameny

Činnost Slezské Matice osvěty lidové na Těšínsku a Hlučínsku za rok 1926. Slezská Ostrava: Slezská Matice osvěty lidové, 1927.

Internetové zdroje

Nařízení č. 638/1920 Sb., kterým se mění nařízení vlády republiky Československé ze dne 3. září 1920, čís. 501 Sb. z. a n., o rozšíření pravomoci policejního komisařství v Moravské Ostravě na Hlučínsko. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyf6nrthaxgg3brfuya>. [cit. 07..08.2023].

Mezinárodní smlouva č. 217/1921 Sb., Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919, Čl.83. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyv6mrrg4xgg3bygmwta#>. [cit. 23.05.2023].

Nařízení č. 65/1920 Sb., kterým se zřizuje zplnomocněný komisař pro Ratibořsko. In: [Systém ASPI]. WoltersKluwer. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/1646/1/2/narizeni-c-65-1920-sb-kterym-se-zrizuje-zplnomocneny-komisar-pro-ratiborsko>. [cit. 23.05.2023].

Použitá literatura

CHRÁSTECKÝ, Metoděj. *Hlučínsko, Valticko, Vitorazsko... podobná minulost: historie, obce, atraktivita*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2008.

KLADIWA, Pavel. Národnostní politika na meziválečném Hlučínsku (s důrazem na základní školství). In: *Slezský sborník = Acta Silesiaca*, Roč. 113, 2015, č. 1, 105-128.

KOLÁŘOVÁ, Ivana. Bezpečnostně-politické poměry na Hlučínsku očima pořádkového aparátu v období mezi volbami 1935 a Mnichovskou dohodou. In: *Slezský sborník = Acta Silesiaca*. roč. 116, 2018, č. 1, 57-81

KOLÁŘOVÁ, Ivana. Bezpečnostně-politické poměry na Hlučínsku očima pořádkového aparátu v první polovině 30. let 20. století. *Slezský sborník = Acta Silesiaca*, 2017. roč. 115, č. 2, s. 49-69

NEMINÁŘ, Jiří, Zrod Hlučínska. In: *Hlučínsko 1920-2020: sborník příspěvků z konference ke 100. výročí vzniku Hlučínska*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2020 s. 20-47

PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ, Magda, Šilheřovice v historii a současnosti. Šilheřovice: Obecní úřad Šilheřovice, 2006.

PLAČEK, Vilém, PLAČKOVÁ, Magda. *Ludgeřovice v sedmi staletích*. Ludgeřovice: Obecní úřad Ludgeřovice, 2003.

PLAČEK, Vilém. *Prajzáci II aneb Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*, Háj ve Slezsku: Maj-Tiskárna, 2007.

PLAČEK, Vilém. *Prajzáci, aneb, K osudům Hlučínska 1742-1960*. Hlučín: Kulturní dům Hlučín, 2000.

PLAČEK, Vilém. *Přehled dějin obce Hať 1250-2000*. Hať: Obecní úřad, 2001.

ROUBAL, Petr: *Československé spartakiády*. Praha: Academia, 2016,

ŠEBESTOVÁ, Irena. *Kulturní a literární život německy mluvícího obyvatelstva na Hlučínsku*. Hlučín: Muzeum Hlučínska, 2014.

Diplomové práce

SOSNA, Martin. *Orelské hnutí ve Slezsku do roku 1948*. Hradec nad Moravicí, 2010. Magisterská diplomová práce. Slezské univerzity v Opavě. Filozoficko-přírodovědecká fakulta.

MORAVEC, Richard. *Činnost Dělnických tělocvičných jednot v okresech Hlučín a Opava do roku 1948*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta.

Seznam zkratk

AMO – Archiv města Ostravy

ČOS - Česká obec sokolská

DTJ – Dělnická tělocvičná jednota

FDTJ – Federace Dělnických tělocvičných jednot

MNV - Místní národní výbor

PŘMO – Policejní ředitelství Moravská Ostrava

SdP – Sudetoněmecká strana

SOkA Opava - Státní okresní archiv Opava

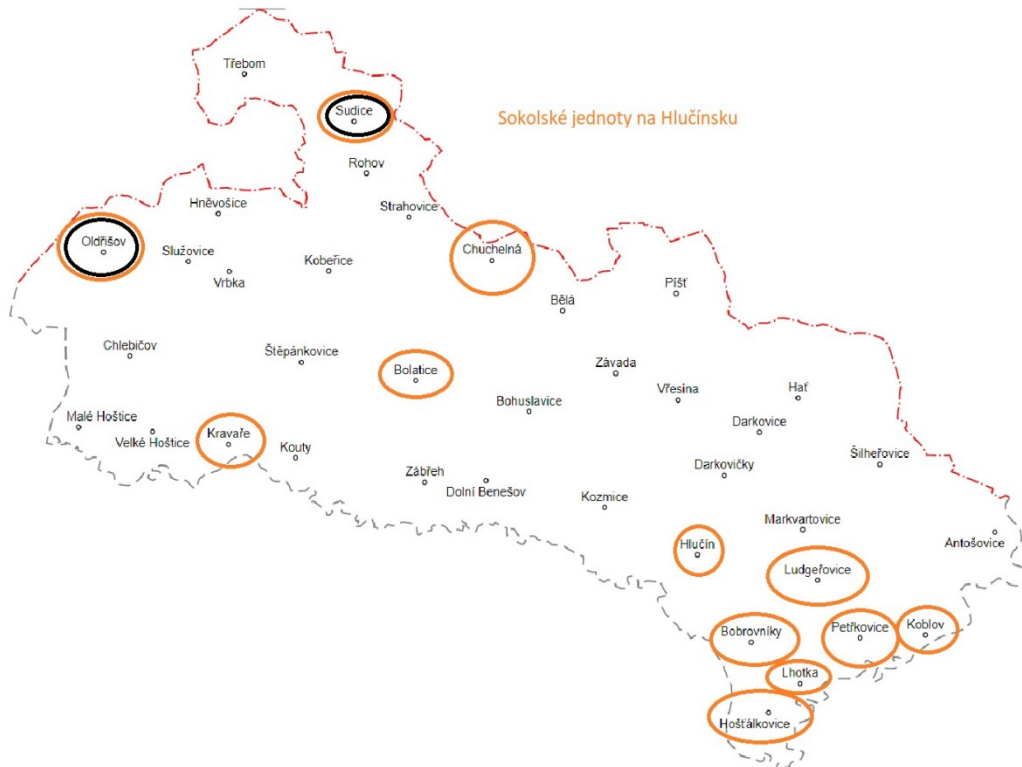
ZAO - Zemský archiv v Opavě

ZNV, exp. Ostrava – Moravskoslezský Zemský národní výbor s expoziturou v Ostravě

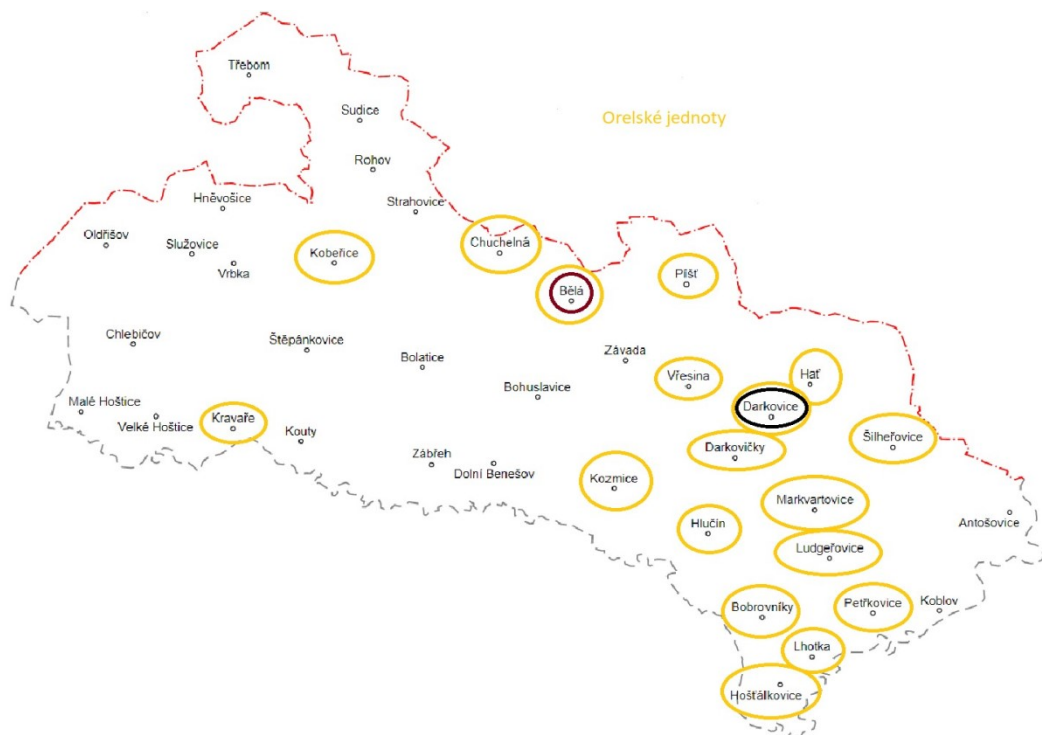
ZVIS – Zemská vláda slezská v Opavě

Přílohy

Příloha č. 1 (Sokolské jednoty a pobočky na Hlučínsku, zaniklé jednoty kolem sebe mají dvojitý kroužek)

Příloha č. 2 (Orelské jednoty na Hlučínsku, zaniklé jednoty kolem sebe mají dvojitý kroužek)

Příloha č. 3 (DTJ na Hlučínsku, zaniklé jednoty kolem sebe mají dvojitý kroužek)

